

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

«____» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за темою:
«Видатки бюджету на середню освіту»

Виконавець:
студентка 41Ф факультету
фінансів та банківської справи
Андросова Марія Олександрівна
/підпис/

Науковий керівник:
д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів
Слатвінська Марина Олександрівна
/підпис/

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ .	6
1.1 Концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки»	6
1.2 Видатки як інструмент розвитку середньої освіти.....	10
1.3 Організаційно-інституційне забезпечення видатків на середню освіту ...	18
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ В УКРАЇНІ	29
2.1 Аналіз розподілу видатків на середню освіту в Україні.....	29
2.2. Вплив видатків бюджету на середню освіту на якість навчання.....	49
2.3 Ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти	56
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ В УКРАЇНІ	63
3.1. Заходи та пропозиції щодо забезпечення вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні за рахунок видатків бюджету з урахуванням зарубіжного досвіду	63
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Середня освіта є фундаментальною складовою освітньої системи, яка формує основи знань та навичок, необхідних для подальшого навчання та професійної діяльності. В умовах обмежених бюджетних ресурсів та високих вимог до якості освіти, ефективне використання бюджетних коштів стає критично важливим. Середня освіта є ключовим фактором формування людського капіталу, що є основою для економічного зростання та розвитку країни. Рациональне використання бюджетних коштів дозволяє забезпечити високий рівень освіти, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

Важливим аспектом є також соціальна справедливість, адже рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей незалежно від їхнього соціально-економічного статусу є одним із основних принципів демократичного суспільства. Ефективне використання бюджетних коштів дозволяє зменшити освітню нерівність та сприяє соціальній інтеграції. Зарубіжні вчені, такі як Генрі Левін та Керолайн Хок, у своїх дослідженнях акцентували увагу на економічних аспектах освітніх інвестицій та важливості фінансової підзвітності і прозорості, також, серед зарубіжних вчених, які внесли значний вклад у розуміння того, як видатки на освіту можуть бути оптимізовані для покращення освітніх результатів та соціально-економічного розвитку варто відзначити Ерика А. Ханушека, Лінду Дарлінг-Гаммонд, Мартіна Карноя, Джеймса Гекмана, Хелен Ледерер, Річарда Мураней та Тімоті Сасса.

В Україні ця проблема також є актуальною. Сергій Квіт та Лілія Гриневич, колишні міністри освіти, підкреслювали необхідність реформування системи фінансування освіти для підвищення її ефективності.

Метою кваліфікаційної роботи є: комплексне дослідження видатків бюджету на середню освіту в Україні, зокрема їх розподілу, ефективності використання та впливу на якість навчального процесу. Для досягнення поставленої мети у роботі були поставлені та вирішені наступні **завдання:**

- досліджено концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки»;
- висвітлено поняття «видатки» як інструмент розвитку середньої освіти;
- досліджено організаційно-інституційне забезпечення видатків на середню освіту;
- проаналізовано тенденції розподілу видатків на середню освіту в Україні;
- виявлено та обґрунтовано вплив видатків бюджету на середню освіту на якість навчання;
- оцінено ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти;
- сформовано заходи та пропозиції щодо вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Об’єкт дослідження – процес формування та розподілу видатків бюджету на середню освіту в Україні.

Предмет дослідження – комплекс теоретичних та методичних аспектів формування, розподілу та ефективності використання бюджетних видатків на середню освіту в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі були використані загальнонаукові й емпіричні методи досліджень: під час дослідження теоретичних аспектів видатків на середню освіту – методи наукової абстракції, індукції та дедукції, системний та структурний аналіз; під час аналізу ефективності використання видатків на середню освіту – статистичні методи, метод структурно-функціонального аналізу та кореляційний метод; при дослідженні іноземного досвіду та визначення можливості його імплементації у вітчизняну практику – метод порівняння.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є: законодавчі та нормативно-правові акти; монографічні дослідження і наукові публікації вчених-економістів; статистичні матеріали Державної казначейської служби

України; Міністерства фінансів України, аналітичні доповіді; електронні ресурси світової мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів: результати досліджень мають наукову новизну та можуть сприяти реформуванню видатків на середню освіту в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають теоретичне значення для вдосконалення ефективного використання видатків на середню освіту.

Результати дослідження, що були проведені в науковій роботі, викладені у II Всеукраїнській науково-практичній конференції ДонНУ імені Василя Стуса, шляхом публікації тез «Проблеми фінансування середньої освіти».

Структура кваліфікаційної роботи. складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальна кількість сторінок - 100, кількість таблиць – 20, малюнків - 11. Список використаних джерел нараховує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ

1.1 Концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки»

Витрати та видатки – це ключові поняття, пов'язані з фінансовим управлінням. Вони часто використовуються як синоніми, але водночас мають свої відмінності.

Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р. (№ 2542-III) у ст. 2 «Визначення основних термінів» дає розмежування понять «видатки бюджету» і «витрати бюджету».

Видатки бюджету - це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Витрати бюджету - видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу [1].

Насправді, існує величезна кількість точок зору, концепцій та визначень для розуміння термінів "витрати" та "видатки". Варто звернути увагу на те, що не існує єдиного вірного визначення, кожен науковець трактує їх з власного життєвого досвіду, отриманих знань та особистих поглядів.

Термін "видатки" застосовується у сфері розподільних відносин, де використовується централізований грошовий фонд України. Цей процес супроводжується одностороннім переміщенням коштів на етапі розподілу валового внутрішнього продукту для подальшого використання, і це відбувається без одночасного обміну на еквіваленти. В порівнянні з витратами комерційних підприємств, які визначаються концепцією вибуття, видатки бюджету розглядаються як інструмент розподілу державних благ. Цей термін досліджувала велика кількість економістів, наприклад, П.Й. Атамас розглядає видатки як обсяг коштів, які бюджетні установи витрачають у ході своєї господарської діяльності в

рамках сум, визначених у кошторисі, О.О. Лондаренко вказує на те, що видатки бюджетних установ є централізованими, оскільки фінансуються коштами державного або місцевого бюджету. Ці видатки забезпечують неперервне функціонування держави та є цільовими прямими витратами, пов'язаними із перерозподілом національного доходу. За словами Р.Т. Джоги, видатки - це державні платежі, які не підлягають поверненню і не компенсують фінансових вимог. В.Т. Александров зауважує, що видатки є ключовим показником фінансово-господарської діяльності бюджетних установ, вони формують основу для визначення результатів виконання кошторису доходів і видатків, а також аналізу з метою виявлення внутрішніх резервів .

Тобто, видатки – це гроші, які держава витрачає на вирішення потреб країни. Це означає переміщення коштів для розподілу в різні галузі економіки. У відмінність від комерційних підприємств, де витрати часто пов'язані з обміном на еквіваленти, видатки уряду спрямовані на задоволення загальних потреб суспільства. Вони розглядаються як засіб розподілу державних ресурсів. Економісти аналізують видатки як кошти, які уряд витрачає на свою господарську діяльність, щоб забезпечити функціонування країни. Видатки допомагають у перерозподілі національного доходу та забезпеченні стабільності економіки. Це також ключовий інструмент для визначення результатів фінансового планування та розгляду внутрішніх резервів для подальшого розвитку. Вони є фундаментальною частиною бюджетного процесу, в якому гроші використовуються для соціальних, економічних та інфраструктурних потреб. Цей процес передбачає адаптацію до змінних умов та визначення пріоритетів у використанні коштів. Видатки допомагають регулювати економіку, стимулюючи певні галузі та допомагаючи забезпечити сталий розвиток.

В контексті державного бюджету, видатки можуть включати освіту, охорону здоров'я, інфраструктуру, соціальний захист та інші сфери важливі для благополуччя суспільства. Важливо дбати про ефективне використання цих ресурсів, щоб досягти максимального соціального впливу.

Видатки також можуть бути спрямовані на стратегічні ініціативи, такі як дослідження та розвиток, що сприяють науковому та технологічному прогресу. Це може підтримувати інновації та конкурентоспроможність національної економіки.

Узгоджене та ефективне управління видатками визначає економічну стійкість та рівновагу в суспільстві. Важливо враховувати інтереси громадян та працювати над оптимізацією процесів, щоб максимізувати користь від кожного видатку.

На відміну від видатків, витрати виникають на етапі обміну та мають двосторонній рух, тобто можуть бути обмінені на еквівалент. Крім того, витрати беруть участь у формуванні собівартості продукції чи наданих послуг бюджетними установами. Тому витрати виходять за межі бюджетних відносин, забезпечуючи ширший вплив на економічні процеси та вартість виробництва [2].

Поняття «витрати» також було досліджено багатьома зарубіжними вченими. Варто розуміти, що трактування залежить не тільки від «бекграунду» науковців, а й від підходу, який він обрав, тобто під яким кутом дивився на своє дослідження. Ф.Ф. Бутинець розглядав витрати з боку ресурсно-виробничого підходу та вважав, що це ресурси, які спожиті, або грощі, які необхідно заплатити за товари, роботи та послуги. Але Бутинець був не єдиним прихильником ресурсно-виробничого підходу, М.С. Пушкар вважав, що витрати це обсяг використаних ресурсів у виробництві товарів, робіт і послуг.

Також, можна звернутися до послідовників фінансово-грошового підходу, які бачать визначення цього терміну, як затрати на виробництво товарів, виражені у грошовій формі, які охоплюють трудові, матеріальні, фінансові та інші види ресурсів. Це в свою чергу представляє суму грошових ресурсів, витрачених підприємством на здійснення господарської діяльності.

Економічний підхід говорить, що витрати утворюються під час здійснення конкретної діяльності, в процесі, пов'язаним з використанням ресурсів, та мають конкретну мету. Це трата виключно енергії, включаючи інтелектуальну та фізичну, проявляється на практиці через спрямований і організований рух та використання обмежених ресурсів, таких як капіталовкладення, основні та оборотні фонди, і

природні багатства. Щодо бухгалтерського підходу, то він розглядає цей термін, як скорочення економічних вигід шляхом виведення активів чи збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком випадків, коли капітал зменшується через його вилучення або розподіл власниками) [3].

Спираючись на погляди, які було висвітлено вище, можна казати, що витрати – це важливий аспект економічної діяльності, що охоплює грошові та енергетичні ресурси. Грошові витрати включають фінансові витрати на виробництво товарів та послуг, а енергетичні витрати об'єднують фізичну та інтелектуальну енергію людей. Оптимізація витрат є необхідною для досягнення ефективності та управління бізнесом. Врахування витрат включає аналіз робочої сили, матеріалів та обладнання в контексті виробництва. Розгляд витрат допомагає у плануванні та управлінні бюджетом компанії. Витрати можуть впливати на зміну власного капіталу підприємства, збільшуючи або зменшуючи його вартість. Цільова спрямованість витрат зосереджена на досягненні стратегічних цілей компанії. Збалансоване управління витратами є ключовим фактором для забезпечення стійкості фінансового стану. Витрати на дослідження та розвиток відіграють критичну роль у стратегії інноваційного розвитку підприємства. Таким чином, розуміння та керування витратами стає фундаментальним для успішного функціонування та розвитку будь-якої організації.

У контексті бюджетної сфери важливо враховувати особливості, що відрізняють її від підприємницької діяльності. Тут визначальними є безповоротність, безоплатність та цільове фінансування, що робить невластивим формування видатків для підприємств. У цій області розмежування між поняттями "витрати" та "видатки" ґрунтується на їх двоїстому характері та враховує зміну форм ресурсів у процесі створення продукту. Таким чином, витрати пов'язані із придбанням активів у межах цільових програм, тоді як видатки є властивими суб'єктам державного сектора, визначаються цільовим спрямуванням витрат і порівнюються з плановими показниками. Це підкреслює важливість розуміння та врахування особливостей управління фінансами у бюджетній сфері для

забезпечення ефективності та прозорості в реалізації державних програм та ініціатив.

Узагальнюючи подану вище інформацію важливо підкреслити, що витрати - це гроші, які витрачаються на купівлю ресурсів, які потрібні для виробництва товарів або надання послуг. Це більше стосується приватного сектору і підприємств. В разі розгляду з позиції держави, поняття витрат включає в себе виплату боргів, надання кредитів з бюджету та розміщення бюджетних коштів на депозитах, а також придбання цінних паперів.

Отже, важливо розуміти, що витрати та видатки визначають, як використовуються гроші в різних галузях. Витрати орієнтовані на виробництво і товари, тоді як видатки покликані задовольняти громадські потреби.

У бюджетному плануванні важливо, щоб видатки були безповоротні та цільово спрямовані. Безповоротність означає, що гроші не повертаються, а цільове фінансування допомагає грамотно розподіляти ресурси для досягнення конкретних цілей.

У великому розумінні, витрати і видатки представляють собою не лише числа в бюджетних документах, але й важливі інструменти для забезпечення стійкого розвитку економіки та задоволення потреб суспільства. Оптимізація цих фінансових процесів відіграє ключову роль у створенні ефективних та економічно стійких систем управління ресурсами.

1.2 Видатки як інструмент розвитку середньої освіти

В сучасному світі, де конкуренція і технологічний прогрес швидко змінюють обличчя ринку праці, розвиток середньої освіти стає ключовим елементом економічного і соціального успіху. Одним із важливих аспектів цього процесу є ефективне використання фінансових ресурсів, або, іншими словами, видатки на середню освіту. Цей пункт дослідження присвячений вивченню того, як видатки

можуть виступати не лише як необхідна витрата, але й як потужний інструмент для сприяння розвитку і підвищення якості середньої освіти.

У Національній доктрині розвитку освіти, затвердженій Указом Президента України від 17.04.2002 року No 347/2002, визначено: «Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені» [4].

Але, протягом останніх двох десятиліть сучасний стан системи середньої освіти в країні часто описується як постійний дефіцит фінансування. У цьому контексті всі інші питання, такі як оновлення змісту освіти, забезпечення якості навчання та професійний розвиток вчителів, мають тенденцію втрачати пріоритетність. Загальноприйнятим є уявлення, що більшість цих проблем виникає, перш за все, через недостатність фінансування. Досвід світової практики підтверджує, що система освіти може успішно функціонувати та розвиватися, забезпечуючи доступ до загальної середньої освіти всім громадянам, якщо обсяг витрат становить від 5% до 7% ВВП. Протягом останнього десятиліття Україна витрачає на освіту значну частину своїх державних ресурсів (6-7% ВВП), що істотно перевищує світовий середній показник за цей період (4,9% ВВП). Тобто, треба розглядати цю проблему глибше та розуміти, що вона може виникати не тільки через нескінченний дефіцит бюджету, а ще й через неефективне використання наявних коштів. Також, у нашій країні фінансування освіти має нерівномірний характер, який утворився ще за радянських часів. Найбільше це стосується недостатнього рівня витрат на середню освіту. З усіх бюджетних асигнувань на освіту лише 41,5% припадає на загальну середню освіту, 30,9% - на вищу освіту, 11,7% - на дошкільну освіту і 6,2% - на професійно-технічну освіту. Залишається 9,7%, які розподіляються на післядипломну освіту, позашкільну

освіту та інші напрями освіти. Порівняно з міжнародним досвідом виділяється той факт, що в провідних країнах світу основна увага та фінансування спрямовані саме на шкільну освіту. Там витрати на шкільну освіту становлять вдвічі більше, ніж в Україні. Крім нераціонального використання коштів та нерозуміння уряду важливості розвитку системи середньої освіти, є ще одна проблема, в Україні існують фінансові нерівноваги, які внутрішньосистемно призводять до неефективного використання обмежених коштів, спрямованих на систему середньої освіти. Особливо виражено хронічне недофінансування великих міських шкіл, тоді як обмежені ресурси в основному направляються на фінансування малокомплектних сільських шкіл. Основним фактором, що призводить до цієї нерівності, є низька наповнюваність класів у сільських районах. Збереження неефективної мережі сільських шкіл зумовлене існуючими стереотипами, такими як «якщо немає школи, то немає й села», а також бажанням політиків не втрачати підтримку сільського електорату. Крім того, серйозною проблемою є той факт, що сільські батьки можуть не вимагати змін у системі освіти для своїх дітей. Вони могли б виступити за створення однієї якісної школи замість численних пустих навчальних закладів, де вчителям доводиться вести декілька предметів. Це веде до нульової ефективності та затрат на утримання невеликих класів. Надмірне фрагментування навчальних закладів утруднює нормальне фінансування, а впровадження ефективного навчального процесу стає майже неможливим. Навіть за наявності достатнього фінансування, деякі батьки можуть вважати, що важливіше те, щоб діти отримували харчі та базове навчання, ніж якісну освіту для майбутнього. Це обмежене бачення може ускладнити впровадження змін у системі, які покликані забезпечити всебічний розвиток та успішне майбутнє учнів [6].

На тлі глобальних тенденцій, де інші країни визнають стратегічне значення середньої освіти для свого розвитку, Україна стикається з великою кількістю викликів. Необхідно акцентувати увагу на ефективному використанні ресурсів як ключовому аспекті удосконалення освітньої системи України. Сучасні економічні дослідження висловлюють переконання, що оптимальний ефект досягається при інвестуванні коштів у трьох перших етапах навчання: дошкільній, початковій та

середній освіті. Різні автори стверджують, що до 30% зростання національного доходу можливо завдяки інвестиціям у ці стадії освітнього процесу. Такий підхід сприяє формуванню міцної основи для соціального розвитку та покращення якості освіти для майбутніх поколінь. Поза внутрішніми проблемами, відзначеними вище, значний вплив на ситуацію в Україні має агресія Росії та війна, яку вона веде проти України. Це конфлікт викликав серйозні виклики для всіх сфер життя країни, зокрема суттєво ускладнивши умови для навчання українських дітей. Війна призвела до руйнувань, переміщень населення, економічних труднощів і загострення соціальних проблем. На відміну від звичайних внутрішніх викликів, які можуть вирішуватися в мирний час, війна накладає свої обмеження на розвиток освітньої системи, вимагаючи великих зусиль для забезпечення безпеки та нормального функціонування шкіл. Ця складна обстановка вимагає від українського суспільства та влади неабияких зусиль для подолання труднощів і підтримки освітніх ініціатив у важкий період. Наслідки війни, такі як економічний тиск, зруйнована інфраструктура та соціальні труднощі, також суттєво ускладнюють вирішення освітніх питань. Зокрема, велика кількість переселенців та дітей, які втратили дім через війну, потребують спеціального підходу та підтримки у системі освіти. І хоча може здатися, що зосередитися на цих питаннях вже буде можна після перемоги, насправді кожен пропущений навчальний рік для дітей стає величезною втратою для країни в цілому. Звіт Всесвітнього економічного форуму, опублікований у травні 2022 року, вказує на те, що інвестиції в освіту можуть мати до 500% рентабельності. Дослідження об'єднало висновки щодо результативності фінансових інвестицій у галузь освіти та наслідків для держави у випадку недостатнього розвитку освіти. Наприклад, пропускання або неефективність півтора років шкільної освіти призводить до зниження прибутків кожного учня на 3,9% протягом усього його майбутнього життя. Для країни це вплине на зменшення майбутнього валового внутрішнього продукту (ВВП) на 2,2%. В цілому, сучасна криза освіти глобально призводить до економічних втрат у розмірі 17 трлн доларів. Кожен інвестований долар у освіту дитини може призвести до прибутку від трьох до п'яти доларів протягом її життя.

Найвищий рівень рентабельності, а саме до 500%, досягається в країнах з низьким рівнем доходу, якщо фінансування спрямоване на підтримку початкової та середньої освіти. Люди із високим рівнем шкільної освіти здебільшого мають вищий дохід. Додатковий рік навчання в середній школі у середньому забезпечує приріст заробітку на 9% протягом усього життя. Особливо це помітно в країнах із низьким рівнем доходу, де такий приріст може сягати до 15%. Крім того, рівень освіти безпосередньо впливає на продуктивність праці. Люди з якісним освітнім фоном ефективніше використовують свої здібності та швидше адаптуються до змін у виробництві. В результаті цього підвищується якість та кількість виробленої продукції, що сприяє економічному зростанню. Покращення освіти веде до підвищення рівня кваліфікації робочої сили, що стає ключовим фактором розвитку сучасних технологій та інновацій. Дослідження 64 країн світу вказують на те, що до 60% продуктивності фахівців залежить від їхніх освітніх досягнень. Спрямовані інвестиції у підвищення кваліфікації працівників можуть принести понад 4 мільярди доларів до глобального ВВП за рахунок підвищення їхньої продуктивності [5].

Наприклад у Австрії існує сімейна допомога, яка згідно зі структурою системи соціального забезпечення уряду Австрії є важливим елементом допомоги для батьків з метою забезпечення витрат на утримання власних дітей. Ця допомога надається досягненню дітьми 18-річного віку, проте після цього вона залежить від їхньої учбової або навчальної діяльності та фінансується з фонду вирівнювання сімейних витрат. У свою чергу цей фонд фінансується з різних джерел, таких як державний бюджет, соціальний фонд та податкові надходження.

Учбова або навчальна діяльність дітей є важливим чинником для визначення права на «Familienbeihilfe». Незалежно від доходу батьків, вони можуть отримувати цю допомогу, якщо їхня дитина знаходиться в процесі навчання або стажування.

Крім того, система також надає додаткові пільги для дітей, які продовжують своє навчання після досягнення 18-річного віку. Це сприяє стимулюванню подальшої освіти й розвитку молоді в Австрії.

Важливою особливістю системи є можливість направлення «Familienbeihilfe» на банківський рахунок старшої дитини після досягнення повноліття, що сприяє її фінансовій незалежності та самостійності. У таблиці 1.1, представлено щомісячну допомогу сім'ї на одну дитину у 2023 році.

Таблиця 1.1

Соціально-економічні аспекти надання «Familienbeihilfe» у контексті освітньої політики Австрії у 2023р.

Вік дитини	Щомісячна сума	Щомісячний податковий кредит на дитину
З 10 років	149,70 €	61,80 €
З 19 років	174,70 €	61,80 €

Джерело: сформовано автором за матеріалами [7].

З таблиці 1.1. видно, що відповідно до системи «Familienbeihilfe» в Австрії, батьки отримують щомісячну допомогу на кожну дитину відповідно до її віку. З 10 років сума складає 149,70 євро на місяць, і з 19 років ця сума збільшується до 174,70 євро, причому цю суму може отримувати дитина безпосередньо на власний банківський рахунок. У додаток до цього, батьки отримують щомісячний податковий кредит на дитину у розмірі 61,80 євро незалежно від віку дитини. Ці пільги спрямовані на забезпечення достатніх фінансових ресурсів для утримання дитини й стимулювання її навчання й розвитку протягом років навчання.

«Familienbeihilfe» у якості інструменту розвитку середньої освіти в Австрії відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової підтримки для сімей з дітьми, що навчаються. Ця допомога дозволяє батькам зосередитися на освітніх потребах своєї дитини, забезпечуючи їй необхідні ресурси для успішного навчання. Вона також стимулює молодь до отримання освіти шляхом забезпечення фінансової стабільності та підтримки під час навчання. Це може сприяти збільшенню кількості молодих людей, які отримують освіту, а також підвищенню рівня кваліфікації нації загалом.

Стимулювання молоді до навчання має потенціал позитивно вплинути на економіку Австрії. Збільшення кількості висококваліфікованих працівників може підвищити продуктивність робочої сили та конкурентоспроможність країни на

міжнародному ринку. Крім того, висока якість освіти може сприяти інноваційному розвитку та стимулювати економічний зріст. Це може привести до збільшення інвестицій у дослідження та розвиток, а також залучення нових технологій та ідей у виробництво.

Таким чином, «Familienbeihilfe» як інструмент розвитку середньої освіти може мати позитивний вплив на економіку Австрії, сприяючи зростанню кількості висококваліфікованих працівників та інноваційному розвитку країни.

Також, можна взяти до прикладу фінансування освіти у Польщі. В Польщі освіта в основному фінансується з державних коштів. Оцінюється, що державний внесок становить 87% у сфері загальної освіти та 80% у сфері вищої освіти, а також у сфері дитячої освіти та догляду (ОЕСР, 2023 р.). Важливими джерелами фінансування освіти в Польщі є:

- Частина освітньої субвенції загального призначення, яка надається з державного бюджету місцевим органам самоврядування;
- Цільові дотації з державного бюджету, які надаються місцевим органам самоврядування (зокрема, на дошкільне виховання, на закупівлю підручників та навчальних матеріалів, на матеріальну допомогу соціального характеру);
- Цільові та об'єктові дотації та субвенції з державного бюджету, які надаються вищим навчальним закладам (на утримання і розвиток навчально-дослідницького потенціалу, надання послуг студентам, фінансування витрат на реалізацію інвестиційних проектів, завдання, пов'язані з утворенням умов для повноцінної участі осіб з інвалідністю у процесі навчання);
- Власні кошти місцевих органів самоврядування (наприклад, зі зборів, податків);
- Європейські фонди;
- Інші державні кошти (наприклад, Фонд праці, ПФРОН, бюджети центральних органів виконавчої влади, призначені на навчання певних професійних груп).

Видатки з державного бюджету призначені для надання підтримки не лише державним освітнім установам, але й недержавним установам, які відповідають встановленим вимогам [8].

У Німеччині Система фінансування державних шкіл істотно базується на принципі діловодства витрат між федеральними землями та муніципалітетами. Муніципалітети зазвичай несуть витрати на матеріальне забезпечення шкіл та, в більшості випадків, на непедагогічний персонал, тоді як державні міністерства освіти відповідають за фінансування персоналу вчителів. Знаходження у державній школи є безоплатним.

У зусиллях забалансувати витрати на освіту між муніципалітетами та державою, остання надає муніципалітетам компенсаційні виплати або фіксовані асигнування на конкретні витрати (наприклад, на транспортування учнів) із державного бюджету, як правило, через Міністерство культури чи Міністерство фінансів. Крім того, держава також підтримує муніципалітети через одноразові гранти, наприклад, на будівництво шкіл або через конкретні субсидії на поточні витрати.

У 2019 році, згідно з фінансовою статистикою, державні бюджети виділили 73,8 мільярда євро на загальноосвітні та професійно-технічні школи. Доля витрат держави склала 59,8 мільярда євро або 81,0% від загальної суми, тоді як муніципальна частка склала 14,0 мільярда євро або 19,0% від усіх видатків.

Також у 2019 році відбулися конституційні зміни, які стали передумовою для реалізації Програми цифрового розвитку шкіл 2019-2024, за допомогою якої федеральний уряд та уряди федеральних земель мають на меті створити майбутньоорієнтовані цифрові освітні інфраструктури. Федеральний уряд фінансує цифрові технології, тоді як федеральні землі відповідають за контент. У цифрову інфраструктуру шкіл буде інвестовано п'ять мільярдів євро від федерального уряду, а щонайменше ще 500 мільйонів євро від федеральних земель. Крім того, федеральні землі забезпечують підвищення кваліфікації вчителів, коригування навчальних планів і подальший розвиток викладання.

У винятковій ситуації, що виникла через пандемію коронавірусу, федеральний уряд та уряди федеральних земель уклали додаткові угоди до існуючих програм фінансування. Федеральні землі також отримують допомогу через програму "Термінова комп'ютеризація", спрямовану на забезпечення

учнівських пристроїв, угоду про підтримку адміністрування шкільних ІТ та програму надання вчителям у прокат пристроїв. Федеральний уряд виділяє на кожну з цих програм 500 мільйонів євро, а федеральні землі мають забезпечити щонайменше десять відсотків власного фінансування. Крім того, федеральні землі посилюють свої заходи щодо навчання вчителів у сфері цифрових методик навчання та викладання (наприклад, технологій, дидактики та медіаграмотності).

Отже, У Німеччині видатки на середню освіту розглядаються як ключовий інструмент розвитку через систематичні і великі інвестиції у цей сектор. За допомогою державного фінансування, що здійснюється через розподіл витрат між федеральними землями та муніципалітетами, надається фінансова підтримка для забезпечення навчальних закладів матеріальними та людськими ресурсами. Особливу увагу приділяється розвитку цифрової інфраструктури в школах через програми, такі як «DigitalPakt Schule», які спрямовані на створення майбутньоорієнтованих освітніх середовищ. Крім того, фінансування включає в себе програми підтримки навчання вчителів та впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Враховуючи ці зусилля, видатки на середню освіту в Німеччині розглядаються як стратегічний інструмент для забезпечення якісної освіти та підготовки молодого покоління до вимог сучасного суспільства [9].

1.3 Організаційно-інституційне забезпечення видатків на середню освіту

Фінансування освіти в Україні здійснюється за рахунок державних та місцевих бюджетів. Бюджетні видатки на освіту спрямовані на фінансування різних рівнів освіти, включаючи:

1. Дошкільну освіту;
2. Загальну середню освіту;
3. Професійно-технічну освіту;
4. Вищу освіту;

5. Післядипломну освіту;
6. Позашкільну освіту та заходи із позашкільної роботи з дітьми.

Враховуючи тему дипломної роботи, зосередимося на організаційно-інституційному забезпеченні видатків саме на середню освіту.

Україна, як і багато інших країн, віддає велике значення розвитку середньої освіти, розглядаючи її як ключову складову формування кваліфікованої працездатної громадянської та професійної культури суспільства. Згідно зі статтею 58 Закону України «Про повну загальну середню освіту» фінансування здобуття повної загальної середньої освіти здійснюється за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів (табл.1.2), та інших джерел, не заборонених законодавством». Наприклад, благодійна допомога, що надається закладам загальної середньої освіти, входить до числа джерел фінансування відповідно до законодавства, що регулюється Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації".

Таблиця 1.2

Державне та місцеве фінансування середньої освіти

Державне фінансування	Місьцеве фінансування
Заклади загальної середньої освіти отримують фінансування з державного бюджету. Освітня субвенція надається на оплату праці педагогічним працівникам та забезпечення матеріально-технічного забезпечення шкіл. Також існують спеціальні субвенції для підтримки Нової української школи, інклюзивної освіти та розвитку опорних шкіл.	Заклади дошкільної та позашкільної освіти комунальної форми власності повністю фінансуються за рахунок місцевих бюджетів. Місцеві органи самоврядування визначають розподіл коштів на освіту відповідно до потреб своєї громади.

Джерело: сформовано автором за матеріалами [10]

Фінансування середньої освіти в Україні є комплексним процесом, що базується на залученні коштів з державного та місцевого рівнів. Державне фінансування забезпечується за рахунок освітніх субвенцій і спрямовується на різні аспекти освітнього процесу, включаючи зарплати педагогічних працівників, матеріально-технічне забезпечення шкіл та підтримку освітніх ініціатив. З іншого

боку, місцеве фінансування відображає роль і відповідальність місцевих органів самоврядування у забезпеченні освітніх потреб своїх громад.



Рис. 1.1. Алгоритм фінансування середньої освіти: від державного бюджету до освітніх закладів

Джерело: дані надано представником одеської обл. адміністрації

На рисунку 1.1 детально зображено процес фінансування середньої освіти з державного бюджету. Міністерство освіти і науки (МОН) виступає головним розпорядником коштів, який на основі бюджетних запитів, тобто документів, створених головними розпорядниками бюджетних коштів, що містять детальні пропозиції та пояснення стосовно суми коштів, потрібних для фінансування на наступний рік, здійснює розрахунок необхідних фінансів по громадам. МОН передає цільовий трансферт на територіальну громаду (ТГ) через її фінансовий орган. Одночасно відділ освіти ТГ затверджує кошторис кожної школи та відправляє його на затвердження в межах лімітного призначення, тобто в межах

максимально допустимого обсягу бюджетних коштів, визначеного лімітними довідками, офіційними документами, які видаються фінансовими органами і містять інформацію про затверджені ліміти бюджетних призначень для конкретного розпорядника коштів та їх помісячних розподіл [29]. Фінансовий орган ТГ фінансує відділ освіти ТГ в межах кошторисних призначень. Заклади загальної середньої освіти (ЗНЗ) надсилають відділу освіти пропозиції щодо своїх потреб, а відділ освіти забезпечує їх фінансування.

Освітня субвенція – це один із видів трансфертів місцевим бюджетам, що надаються з державного бюджету (стаття 97 Бюджетного кодексу України) на оплату праці з нарахуваннями для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Порядок та умови надання й розрахунку освітньої субвенції затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 6 “Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам” та статтею 103-2 Кодексу [20].

Обсяг освітньої субвенції для місцевих бюджетів здійснюється відповідно до формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1088 “Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами”. Також щороку виділяються субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами. Фактично на потреби закладів освіти щороку держава виділяє різні субвенції. У 2023 році було виділено субвенцію на облаштування укриттів із дотриманням вимог пожежної та техногенної безпеки у закладах освіти, та субвенцію на придбання шкільних автобусів. Окрім того, у 2024 році заплановане виділення субвенції на модернізацію харчоблоків у школах [21].

Кошти освітньої субвенції отримують заклади загальної середньої освіти, зокрема приватні, та інші заклади, які здійснюють навчання згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсні центри.

За рахунок субвенції не здійснюється фінансування закладів загальної середньої освіти (крім закладів початкової школи та приватних закладів загальної середньої освіти), кількість учнів у яких становить менше 25 осіб. Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядники субвенції за місцевими бюджетами визначаються рішеннями про такі бюджети відповідно до законодавства.

Розподіл і перерозподіл загальних обсягів субвенції між місцевими бюджетами здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Освітня субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка розроблена Міністерством освіти і науки України та затверджена Кабінетом Міністрів України (постанова від 27 грудня 2017 року № 1088 “Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами”), і має враховувати, зокрема, такі параметри:

- кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах;
- наповнюваність класів;
- коригуючі коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів та залежно від місцевості, в якій розташований заклад.

При цьому у складі зазначеної субвенції передбачається резерв коштів, обсяг якого не може перевищувати 1 відсотка загального обсягу субвенції, для здійснення видатків, що не могли бути враховані при застосуванні формули. Фактична кількість ставок педагогічних працівників чи фактичний фонд оплати праці педагогічних працівників не враховуються при розподілі освітньої субвенції між місцевими бюджетами.

Щорічно Кабінет Міністрів України затверджує постанову щодо надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, а Міністерство освіти і науки України надає роз’яснення щодо розрахунку обсягу освітньої субвенції.

Залишки коштів за субвенцією на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази закладів та установ освіти, зазначених у цьому пункті. Залишки можуть спрямовуватися, насамперед, на такі видатки:

- придбання шкільних автобусів для перевезення дітей із закладів загальної середньої освіти, які будуть оптимізовані/об'єднані/реорганізовані;
- оснащення закладів освіти персональними комп'ютерами та мультимедійним обладнанням, засобами навчання та обладнанням для навчальних кабінетів початкової школи, фізики, хімії, біології, географії, математики, інформатики;
- придбання підручників і посібників (у тому числі електронних) для закладів освіти;
- оновлення навчальної та матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти, які оптимізовані/об'єднані/реорганізовані або які повністю укомплектовані і до яких будуть довозитися учні закладів загальної середньої освіти;
- здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням пожежної безпеки;
- ремонт і придбання обладнання для їдалень (харчоблоків) закладів загальної середньої освіти;
- будівництво нових туалетних приміщень і реконструкцію, капітальний та поточний ремонт туалетних приміщень закладів загальної середньої освіти, в яких початкову освіту здобувають не менше 20 осіб, їх облаштування санітарно-гігієнічним обладнанням та розроблення відповідної проєктної документації;
- заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями

залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Субвенція може спрямовуватися на здійснення заходів з оптимізації мережі зазначених закладів та установ освіти. За результатами місячного/квартального звіту про виконання місцевих бюджетів облдержадміністрація має право подати Міністерству освіти і науки України як головному розпоряднику бюджетних коштів пропозиції щодо перерозподілу видатків субвенції між обласним бюджетом, бюджетами територіальних громад (у межах видатків регіону) [11].

Отже, Міністерство освіти та науки України зазвичай розподіляє субвенції між місцевими бюджетами на основі різних критеріїв, таких, наприклад, як кількість школярів у регіоні, існуючі потреби у розвитку освітньої інфраструктури, а також інші фактори, які можуть бути визначені законодавством або рішеннями відповідних комітетів та комісій. Ці гроші передаються на місцевий рівень і розподіляються місцевими органами влади, такими як місцеві департаменти освіти, місцеві ради або інші адміністративні структури, які відповідають за управління освітніми закладами у відповідних територіальних одиницях. Місцеві органи влади у свою чергу розподіляють ці кошти між закладами загальної середньої освіти.

Додатково, розподіл фінансування може враховувати інші фактори, такі як соціально-економічні умови регіону, наявність освітніх програм та проектів, спрямованих на підвищення якості освіти, а також результати попереднього використання фінансових ресурсів. Передача субвенцій місцевим бюджетам відбувається відповідно до встановленої процедури та законодавства, що забезпечує прозорість та ефективне використання коштів у сфері освіти.

Крім освітніх субвенцій, місцеві бюджети мають власні надходження. Згідно зі статтею 2 Бюджетного кодексу, власні надходження бюджетних установ включають оплату за надання послуг, виконання робіт та проведення цільових заходів, гранти, дарунки, благодійні внески, а також прибуток від реалізації продукції чи майна та інші джерела. Ці надходження вважаються доходами відповідного бюджету і підлягають використанню відповідно до процедур, визначених Кодексом. Згідно зі статтею 13 Бюджетного кодексу України, власні

надходження бюджетних установ отримуються окремо від загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету.

Власні надходження бюджетних установ поділяють на такі групи:

- перша – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;
- друга – інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

У складі першої групи виділяють такі підгрупи:

- підгрупа 1 – плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їхньою основною діяльністю;
- підгрупа 2 – надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності;
- підгрупа 3 – плата за оренду майна бюджетних установ, що здійснюється відповідно до Закону України «Про оренду державного та комунального майна»;
- підгрупа 4 – надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна).

У складі другої групи виділяють такі підгрупи:

- підгрупа 1 – благодійні внески, гранти та дарунки;
- підгрупа 2 – надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів.

Власні надходження бюджетних установ використовують на:

- покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їхньою основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);
- організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);
- утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);
- ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання й

транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);

- господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);

- організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 1 другої групи);

- виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи) [12].

Але, у сучасному освітньому контексті фінансування загальної середньої освіти в Україні є однією з ключових проблем, що вимагає уваги та дослідження. Загальні проблеми фінансування включають в себе неузгодженість відкритих даних, відсутність нормативів забезпечення закладів освіти, проблеми достатнього рівня матеріально-технічного забезпечення, а також проблеми заробітної плати працівників. Адміністрація закладів загальної середньої освіти періодично висловлюють занепокоєння щодо недостатньої суми коштів для виплати заробітної плати педагогічним працівникам. У зв'язку з цим керівники таких закладів та органи управління освітою змушені зменшувати надбавку за престижність, скорочувати виплати премій та матеріальної допомоги на оздоровлення педагогів. Більшість педагогічних працівників також висловлюють скарги на зменшення надбавок і доплат. Однією з основних причин цього є неправильний розрахунок освітньої субвенції органами управління освітою, оскільки при нарахуванні необхідно враховувати багато показників і даних. Також існують випадки, коли органи управління освітою зберігають освітню субвенцію для майбутнього використання на покращення матеріально-технічного стану закладів освіти. Однак, за даними Міністерства фінансів України, значна частина цих коштів залишається невикористаною, не досягаючи закладів освіти. Відсутність чіткого порядку розподілу коштів освітньої субвенції у громадах також призводить до скарг на наявність суб'єктивного впливу під час їх розподілу.

Як зазначають автори посібника «Фінансова спроможність бюджетів перспективних об'єднаних територіальних громад», територіальні громади сіл (селищ, міст) забезпечують рівень надання послуг у сфері освіти з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Тому важливим є розрахунок її фінансової спроможності, що дозволяє змодельовати бюджет перспективної громади, визначити необхідність аналізу резервів для збалансування доходів і видатків.

Проте фінансова спроможність бюджетів органів місцевого самоврядування в умовах реалізації адміністративно-територіальної реформи доволі різна, і це відображається на утриманні й розвитку закладів освіти та їх матеріально-технічному забезпеченні. Тож спроможні громади фінансують освіту на достатньому рівні, піклуються про розвиток мережі, здійснюють ремонти та будівництво нових закладів освіти, а в інших громадах через брак коштів фінансування відбувається за принципом «латання дірок» або за залишковим принципом.

Водночас наявна інша тенденція: фінансово спроможні громади певним чином здійснюють економію на освітніх видатках. Тому частина громад, як фінансово спроможних, так і неспроможних, частку витрат на утримання та матеріально-технічне забезпечення закладів освіти перекладають на батьків.

Батьки, у свою чергу, зазнають тиск і неодноразово висловлюють незадоволення з приводу вимог додаткових фінансових внесків. Це може включати ремонтні роботи, закупівлю необхідних матеріалів та послуг для навчальних закладів, а також вимогу здійснити додаткові витрати на побутові потреби. Одним із найбільш поширених невдоволень є недостатність фінансування для оплати праці педагогічного персоналу, що може призвести до скорочення соціальних виплат, таких як надбавки та премії, а також обмеження можливостей для оздоровлення вчителів. Крім того, збирання коштів до благодійних фондів та громадських організацій, які пов'язані з освітніми закладами, також нерідко стає обтяжливим завданням для батьків. Деякі з цих фондів та організацій можуть

здійснювати збір коштів, які не завжди використовуються відповідно до запланованих цілей, що може породжувати додаткові проблеми в управлінні фінансами навчальних закладів [13].

Загальна проблема фінансування загальної середньої освіти включає низку важливих аспектів, що впливають на якість та доступність освітніх послуг. Недостатнє фінансування, неузгодженість у розподілі коштів, перекладання витрат на батьків, а також низький рівень ефективності використання доступних ресурсів ускладнюють ситуацію. Для вирішення цих проблем важливо провести аналіз резервів бюджетування, проаналізувати надання освітніх субвенцій та ефективність витрат, а також впровадити механізми контролю за розподілом коштів для забезпечення належного фінансування освітніх установ.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Розподіл видатків на середню освіту є ключовим аспектом сучасної освітньої політики. Він визначається комплексом факторів, таких як економічні можливості країни, соціокультурні впливи, інноваційні тенденції та потреби суспільства. Ефективне фінансування середньої освіти є важливим для забезпечення доступності якісної освіти для всіх школярів. Однак, існують проблеми з розподілом коштів, які можуть впливати на якість навчання та результати учнів.

2.1 Аналіз розподілу видатків на середню освіту в Україні

Забезпечення права на якісну освіту в безпечних та нешкідливих умовах неможливе без належного фінансування та ефективного його використання. Кожен аспект створення та функціонування освітньої системи необхідно підтримувати фінансово. Ця критична умова є необхідною для забезпечення якості та доступності освіти. Достатнє фінансування та раціональне його використання сприяють створенню умов для рівного доступу до освіти. Згідно з міжнародним правом, держава має використовувати всі свої ресурси для забезпечення права на освіту. Згідно із Законом України "Про освіту", держава повинна виділяти на освіту не менше 7% валового внутрішнього продукту за рахунок різних джерел фінансування. Такий підхід забезпечує сталість та стабільність фінансування освіти, сприяє розвитку освітньої системи та покращенню якості освіти в Україні.

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП та видатків на освіту Зведеного бюджету України в 2019-2023 рр.,
млрд грн

Рік	Реальний ВВП, млрд грн	Видатки на освіту, млрд грн	Відсоток видатків на освіту від реального ВВП, %
2019	3675,73	238,76	7,07
2020	3818,46	252,28	6,61
2021	4363,58	312,91	7,17
2022	3865,78	290,76	7,52
2023	5518,06	308,64	5,59

Джерело: складено автором на основі джерел [30,31].

Отже, проведений аналіз таблиці 2.1 вказує на те, що у 2022 році відзначався найвищий показник відсотка видатків на освіту від реального ВВП, досягнувши 7,17%. У 2023 році цей показник знизився до 5,59%, що не відповідало оптимальному рівню фінансування. Можна зробити висновок, що у 2022 році в Україні спостерігався високий рівень видатків на освіту відносно реального ВВП. Це може бути пояснено декількома факторами. По-перше, Україна отримувала міжнародну допомогу, яка також спрямовувалася на фінансування освіти. Це свідчить про активну підтримку соціально-економічного розвитку країни з боку міжнародних донорів у галузі освіти. Крім того, у 2022 році держава здійснювала видатки на компенсацію закладам освіти за тимчасове перебування тимчасових переселенців у їхніх спортивних залах, тобто скорочення видатків у 2023 році, можна пояснити тим, що у 2022 році держава виділила близько 4,7 млрд грн на компенсацію закладам освіти за те, що в їхніх спортзалах проживали тимчасові переселенці. У 2023 році вже таких видатків не було [22].

Крім того, умови воєнного стану призвели до перерозподілу бюджетних коштів на захист країни, збереження життя та здоров'я громадян. Це призвело до зменшення видатків на освіту.

Доцільно окремо проаналізувати динаміку видатків на середню освіту.

На основі зображення, який наведений у додатку А, можна провести більш детальний аналіз відмінностей у рівнях реального ВВП протягом періоду з 2019 по 2023 рік та відсоткового співвідношення видатків на середню освіту до цього

показника. Відображення даних у вигляді графіка дозволяє отримати візуальне уявлення про динаміку змін у цих параметрах протягом вказаного періоду. Додатковий аналіз цих показників може розкрити тенденції та зв'язки між реальним ВВП і фінансуванням освіти, що сприяє кращому розумінню економічних та соціальних процесів у сфері освіти.

Таблиця 2.2

Динаміка видатків на середню освіту Зведеного бюджету України в 2019-2023 рр., млрд грн

Рік	Реальний ВВП, млрд грн	Видатки на середню освіту, млрд грн	Відсоток видатків на середню освіту від реального ВВП, %
2019	3 675,73	115,28	3,14
2020	3 818,46	122,44	2,94
2021	4 363,58	149,99	3,44
2022	3 865,78	145,30	3,76
2023	5 518,06	150,27	2,72

Джерело: дані надано представником МОН

Аналізуючи таблицю 2.2., можна зробити висновок, що у 2023 році був найгірший показник відсотка видатків на середню освіту від реального ВВП та становив 2,72% ,а найкращий був у 2022 році та становив 3,76%. Такі відмінності у показниках відсотка видатків на середню освіту від реального ВВП можуть свідчити про зміни в фінансовій політиці держави, економічні та соціальні фактори, які впливають на обсяги фінансування освіти.

Згідно з бюджетним кодексом України Бюджетним кодексом України, Державний бюджет складається з двох фондів: загального та спеціального.

1. Загальний фонд:

– Включає кошти, що призначені для реалізації загальних функцій держави та органів місцевого самоврядування. Це може включати надання освітніх, медичних послуг, соціального захисту, оборони та інших загальних завдань.

– Фінансується за рахунок усіх доходних надходжень, крім тих, що призначені для спеціального фонду.

– Важливою частиною загального фонду є нерозподілені видатки, які можуть використовуватися для непередбачених витрат протягом року.

2. Спеціальний фонд:

– Включає кошти, що мають конкретне призначення. Це може бути фінансування певних програм, проектів, інфраструктури, позабюджетних коштів бюджетних установ та організацій.

– Фінансується за рахунок конкретно визначених надходжень, які мають цільове спрямування.

– Спеціальні фонди в бюджеті України в середньому складають п'яту частину бюджету.

Отже, загальний та спеціальний фонди визначаються законодавством та грають важливу роль у фінансуванні державних та місцевих програм та послуг [23].

Таблиця 2.3

Динаміка виконання планових показників видатків на загальну середню освіту
Зведеного бюджету України за фондами, 2019-2023 рр.

Рік		Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом
		млн. грн	Відсоток до видатків на середню освіту, %	млн. грн	Відсоток до видатків на середню освіту, %	млн. грн
2019	Затверджено	109 043,95	89,88	12 279,97	10,12	121 323,92
	Виконано	104 512,43	90,66	10 766,13	9,34	115 278,56
2020	Затверджено	121 768,28	93,44	8 550,06	6,56	130 318,34
	Виконано	114 690,98	93,67	7 753,22	6,33	122 444,19
2021	Затверджено	148 279,25	94,23	9 077,38	5,77	157 356,63
	Виконано	141 923,63	94,62	8 068,12	5,38	149 991,75
2022	Затверджено	151 749,80	95,19	7 669,08	4,81	159 418,89
	Виконано	139 787,60	96,20	5 513,28	3,8	145 300,88
2023	Затверджено	144 893,29	90,95	14 422,10	9,05	159 315,39
	Виконано	138 056,76	91,87	12 211,31	8,13	150 268,08

Джерело: дані надано представником МОН

Під час аналізу таблиці 2.3 можна встановити динаміку видатків на загальну середню освіту зі загального фонду та спеціального фонду протягом розглянутого

періоду. Найбільша сума видатків на середню освіту зі загального фонду була зареєстрована у 2021 році і склала 141 923,63 млн. грн. У той же час, найвища затверджена сума була зафіксована у 2022 році, а саме 151 749,80 млн. грн., проте фактично було виконано лише 139 787,60 млн. грн. У 2019 році було зафіксовано найнижчий рівень видатків на середню освіту, який становив 104 512,43 млн. грн. Щодо спеціального фонду, найбільша сума видатків була реалізована у 2023 році і склала 12 211,31 млн. грн., тоді як найнижчий показник був зафіксований у 2022 році і становив 5 513,28 млн. грн. Загалом, найбільша сума видатків на середню освіту з урахуванням обох фондів була зафіксована у 2023 році і склала 150 268,08 млн грн., тоді як найнижчий показник був у 2019 році і становив 115 278,56 млн.

Ці дані свідчать про динамічні зміни в розподілі коштів на освіту та можуть вказувати на зміни в пріоритетах урядової політики щодо фінансування освітніх програм. Також цікавим є показник видатків зі спеціального фонду у 2019 році, який становив 10 766,13 млн грн., при показнику в 104 512 млн грн у загальному фонді. Можливі кілька причин великих видатків на середню освіту зі спеціального фонду у 2019 році. По-перше, це може бути пов'язано зі значними інвестиціями в освітні програми або проекти, запроваджені урядом або місцевими органами влади для підтримки освіти. У 2019 році проводилися пілотні сертифікації вчителів, а також було з 2018 року розпочато та у 2019 році підтверджено курсу на продовження реформи НУШ.

Нова українська школа виступає як ключова ініціатива Міністерства освіти і науки, орієнтована на перетворення навчальних закладів у сприятливе середовище для учнів. Головна мета полягає в створенні освітнього закладу, де навчання приносить задоволення, а також допомагає учням розвивати навички, які можна застосувати у їхньому повсякденному житті. Нова українська школа створює середовище, в якому учні відчують затишок та підтримку. Тут їхні думки враховуються, вони навчаються критично мислити, висловлювати власні погляди та відчувати відповідальність перед суспільством. Школа приваблює також батьків, які бачать в ній місце співпраці та взаєморозуміння між педагогами, учнями та їхніми родинами. Реформа Нової української школи має великий

стратегічний проміжок часу, оскільки важко швидко змінити укладену десятиліттями освітню традицію. Проте вже розпочалися перетворення, а Міністерство освіти і науки робить все можливе, щоб вони стали невідворотними. Наприклад, у вересні 2017 року був ухвалений новий Закон "Про освіту", який визначає основні принципи нової освітньої системи, а в лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти. Наступним кроком є прийняття нового закону "Про загальну середню освіту", що детальніше розкриє зміни, введені реформою.

Стандарт початкової освіти з 2017/2018 навчального року успішно апробується в 100 школах по всій Україні. З 2018/2019 навчального року за цим стандартом почали навчання першокласники по всій країні. Цей новий стандарт передбачає, що вчителі повинні працювати за новими підходами, і тому протягом 2018-2019 років відбувається масштабна перепідготовка вчителів початкової школи. Вони проходять як дистанційне, так і очне навчання, включаючи онлайн-курси на освітній платформі EdEra та тренінги від спеціалізованих тренерів.

У 2019 році стартував пілотний проект з добровільної сертифікації вчителів, який має на меті виявлення та підтримку вчителів з високим рівнем професійної майстерності, які володіють сучасними методиками навчання і сприяють їх поширенню. У той же рік змінили процедуру атестації шкіл, впровадивши інституційний аудит, який спрямований на підтримку навчальних закладів. Для допомоги директорам шкіл Державною службою якості освіти розроблено Рекомендації з побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у загальноосвітніх навчальних закладах [24].

На рисунку 2.1 можна побачити, як змінювалася питома вага видатків на середню освіту зведеного бюджету України спеціального та загального фондів. З аналізу даних випливає, що питома вага загального фонду залишалася відносно стабільною протягом аналізованого періоду, з найвищим показником у 2022 році, що становив 96,2%, та найнижчим у 2019 році, коли цей показник дорівнював 90,66%. Що стосується спеціального фонду, то найбільші показники спостерігалися у 2019 році (9,34%) та у 2023 році (8,13%).

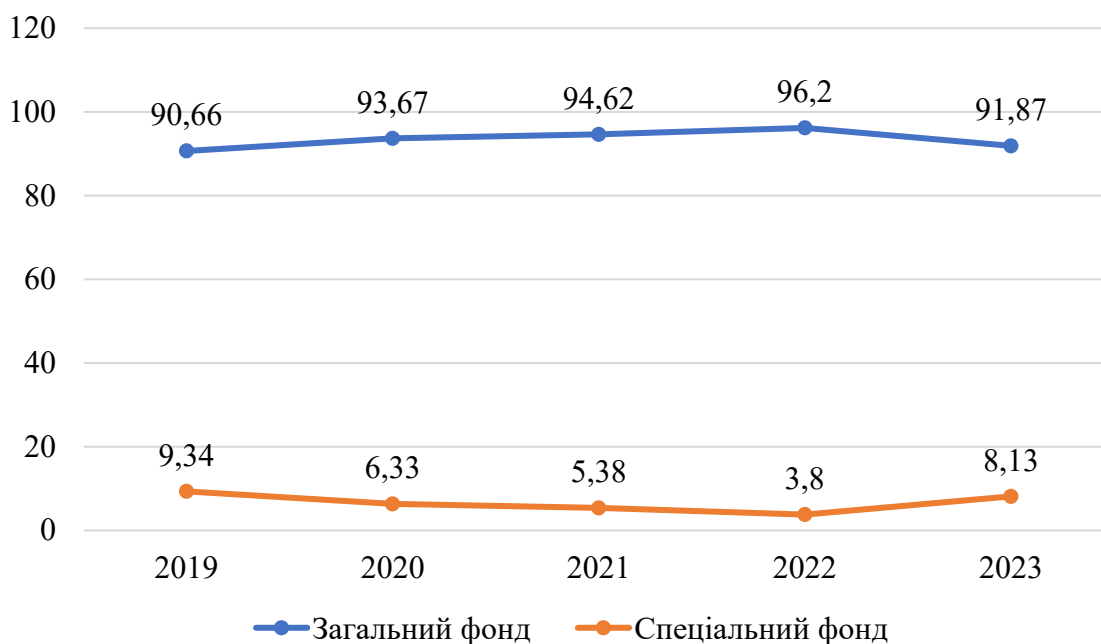


Рис. 2.1 Питома вага видатків на загальну середню освіту Зведеного бюджету України за фондами, 2019-2023 рр.

Джерело: дані надано представником МОН

Зростання питомої ваги спеціального фонду у 2023 році може бути пов'язане з військовою агресією з боку Росії. В умовах війни значно зростає потреба у додаткових цільових надходженнях для підтримки освітньої сфери, оскільки загальний бюджет може бути спрямований на першочергові військові та гуманітарні потреби. Спеціальні фонди можуть забезпечувати фінансування необхідних заходів для забезпечення безперервності освітнього процесу, відновлення зруйнованої інфраструктури шкіл, підтримки вчителів та учнів, які постраждали внаслідок військових дій. Таким чином, збільшення питомої ваги спеціального фонду у 2023 році є реакцією на надзвичайні обставини, спричинені агресією та потребою в додаткових фінансових ресурсах для забезпечення функціонування системи середньої освіти.

Аналізуючи таблицю 2.4, можна встановити, що частка видатків на середню освіту в Одеській області у порівнянні з загальними видатками на середню освіту України росла рівномірно.

Таблиця 2.4

Динаміка видатків на середню освіту Зведеного бюджету України та в Одеській області в 2019-2023 рр., млрд грн

Рік	Видатки на середню освіту Зведеного бюджету України, млн грн	Всього видатків Одеської області, млн грн	Видатки на середню освіту в Одеській області, млн грн	Частка видатків на середню освіту в Одеській області у видатках Одеській області, %	Частка видатків на середню освіту в Одеській області у видатках зведеного бюджету, %
2021	149 991,75	34 392,12	8 457,18	24,59	5,64
2022	145 300,88	28 098,74	8 724,47	31,05	6,00
2023	150 268,08	39 475,98	9 483,83	24,02	6,31

Джерело: дані надано представником МОН та казначейством

У 2021 році видатки на середню освіту зі зведеного бюджету України складали 149 991,75 млн грн, в Одеській області - 8 457,18 млн грн, а частка видатків на середню освіту в Одеській області у порівнянні з загальними видатками на середню освіту України становила 5,64%. У 2023 році видатки на середню освіту зі зведеного бюджету України складали 150 268,08 млн грн, в Одеській області - 9 483,83 млн грн, а частка видатків на середню освіту в Одеській області у порівнянні з загальними видатками на середню освіту України зросла до 6,31%. Це свідчить про певне покращення фінансового забезпечення освітніх програм у Одеській області порівняно зі загальними показниками в країні.

Також, у таблиці можна побачити, що частка видатків на середню освіту порівняно з загальними видатками в Одеській області була найбільшою у 2022 році, становлячи 31,05%, та найменшою у 2023 році, коли вона склала 24,02%.

Таким чином, можна припустити, що зростання частки видатків на середню освіту в Одеській області у 2022 році було пов'язане з початком війни, що вимагало додаткових ресурсів для підтримки освітньої системи. Умови військового конфлікту можуть призвести до необхідності змін у навчальних програмах, підвищення заробітних плат вчителів, ремонту та забезпечення шкіл та інших заходів, спрямованих на збереження нормального функціонування освітньої системи в умовах війни.

У 2023 році спостерігалось зниження частки видатків на середню освіту, що може бути пов'язано з тим, що в цей період пріоритетним напрямком видатків була оборона, бюджетні ресурси могли бути перерозподілені на потреби військового сектору, що призвело до зменшення фінансування інших сфер, зокрема, освіти.

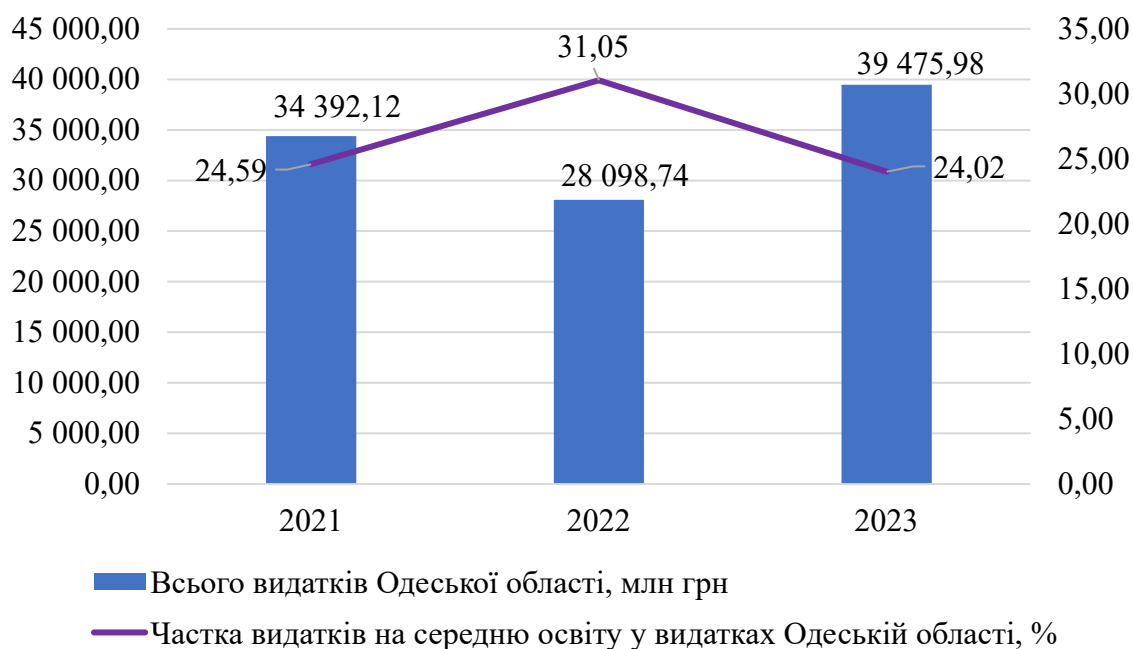


Рис. 2.2. Частка видатків на середню освіту в Одеській області у видатках Одеської області, 2019-2023 рр., млрд грн

Джерело: дані надано представником МОН та казначейством

Аналізуючи рисунок 2.2, можна зробити висновок, що частка видатків на середню освіту в Одеській області у видатках Одеської області в 2022 році була найбільшою в порівнянні з 2021 та 2023 роками, незважаючи на те, що в 2022 році загальний обсяг видатків Одеської області був найменшим (28 098,74 млн. грн). У 2022 році частка видатків на середню освіту становила 31,05%, тоді як у 2023 році загальний обсяг видатків Одеської області складав 39 475,98 млн. грн, а частка видатків на середню освіту склала 24,02%. У 2021 році загальний обсяг видатків становив 34 392 млн. грн, а частка на середню освіту складала 24,59%.

Збільшення частки видатків на середню освіту в 2022 році може бути пов'язане з низкою факторів, серед яких війна, що розпочалася в Україні у 2022 році. Військові дії та пов'язані з ними кризи могли спричинити перерозподіл бюджетних коштів з інших сфер на освіту, зокрема, для забезпечення навчального процесу в умовах надзвичайної ситуації, відновлення зруйнованих шкіл, а також

надання додаткових ресурсів для підтримки учнів та вчителів, які постраждали від конфлікту.

Таблиця 2.5

Надання загальної середньої освіти в Одеській області в період
2021 - 2023 рр.

Рік	Освітня субвенція		Кошти місцевого бюджету на середню освіту		Видатки на середню освіту, млн грн
	млн. грн	Відсоток до видатків, %	млн. грн	Відсоток до видатків, %	
2021	5 595,02	66,16	2 862,16	33,84	8 457,18
2022	5 861,29	67,18	2 863,18	32,82	8 724,47
2023	5 425,67	57,21	4 058,16	42,79	9 483,83

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Як було зазначено автором у першому розділі, середня освіта фінансується за рахунок освітньої субвенції та коштів місцевого бюджету.

Освітня субвенція є одним з інструментів фінансування закладів загальної середньої освіти. Ця субвенція надходить з державного бюджету до місцевих бюджетів та призначена для оплати праці педагогічних працівників, з урахуванням нарахувань.

У 2023 році уряд вніс суттєві зміни до формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами:

- було запроваджено застосування коефіцієнта 0,9 до обсягів субвенції минулого року.
- розмір субвенції визначається без урахування додаткових годин навчального плану на окремі предмети, факультативні курси та індивідуальні заняття.
- обсяг субвенції визначається на основі розрахункової наповнюваності класів за 2022 рік.

Також було внесено зміни до фінансування простою педагогічних працівників. З постановою КМУ від 30.12.2022 № 1472 введено розмір освітньої субвенції для оплати праці педагогічних працівників.

Розмір субвенції визначається наступним чином:

- Для педагогічних працівників, які працюють на посадах вчителів, вихователів, майстрів виробничого навчання, інструкторів з фізичної культури та інших аналогічних посадах, розмір субвенції визначається відповідно до кількості годин, відпрацьованих педагогічним працівником.

- Для педагогічних працівників, які працюють на посадах директорів, заступників директорів, методистів, психологів, соціальних педагогів та інших аналогічних посадах, розмір субвенції визначається відповідно до кількості учнів, які здобувають повну загальну середню освіту в закладах освіти.

- Загальний обсяг субвенції на оплату праці педагогічних працівників розподіляється між місцевими бюджетами відповідно до встановленої формули[25].

Місцеві бюджети є самостійними, і це забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів. Органи місцевого самоврядування мають право визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України. Місцеві ради можуть самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети [26].

Існує кілька основних груп джерел доходів місцевих бюджетів:

- Частина загальнодержавних податків: Місцеві бюджети отримують частину доходів від таких податків, як податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), податок на прибуток підприємств, рентна плата за використання природних ресурсів, акцизи тощо. До речі, у 2023 році основними доходами загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) були податок на доходи фізичних осіб (ПДФО).

- Місцеві податки та збори: Місцева влада збирає свої податки і збори, такі як єдиний податок, податок на майно, збір за місця для паркування та туристичний збір.

- Неподаткові надходження: Це можуть бути прибутки комунальних підприємств, штрафи, адміністративні збори, плата за послуги бюджетних установ.

– Міжбюджетні трансфери (субвенції та дотації): Громади отримують кошти з інших бюджетів (державного або місцевих) у формі різних видів субвенцій та дотацій [27].

Аналізуючи таблицю 2.5, можна виявити, що у 2021 році загальна середня освіта фінансувалася переважно за рахунок освітньої субвенції в розмірі 5 595,02 млн. грн, що становить 66,16% від загальної суми видатків. Водночас фінансування за рахунок коштів з місцевих бюджетів склало 2 862,16 млн. грн, або 33,84% від загальних видатків. У 2023 році спостерігається трохи інша тенденція, де з загальної суми видатків на середню освіту, що становить 9 483,83 млн. грн, 5 425,67 млн. грн припадає на освітню субвенцію, що складає 57,21%, та 4 058,16 млн. грн виділено з місцевих коштів, що становить 42,79%. Отже, у 2023 році спостерігається майже однаковий відсоток між освітньою субвенцією та коштами з місцевих бюджетів, через те, що видатки за рахунок місцевих коштів зросли майже в 1,5 рази. Такий суттєвий приріст фінансування з місцевих бюджетів здебільшого зумовлений збільшенням надходжень до місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Основним фактором цього зростання стало підвищення заробітних плат військовослужбовців у зв'язку з початком війни, що призвело до збільшення відрахувань ПДФО. Отже, завдяки підвищенню заробітних плат військових, зросли надходження від ПДФО, що, в свою чергу, дозволило суттєво збільшити обсяги фінансування середньої освіти з місцевих бюджетів.

Аналізуючи таблицю 2.6, можна зробити висновок, що найбільше фінансування надання загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок коштів місцевого бюджету з загального фонду було у 2020 році і становило 6 107,55 млн грн. Найбільше фінансування зі спеціального фонду спостерігалось у 2023 році і складало 1 113,42 млн грн. Цікаво, що у 2022 році у спеціальному фонді було затверджено суму 301,33 млн грн, але фактично виконано більше затвердженої суми — 401,98 млн грн. Аналогічна ситуація спостерігалася і у 2021 році, коли було затверджено 207,69 млн грн, а виконано 318,26 млн грн.

Таблиця 2.6

Надання загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок коштів місцевого бюджету в період 2019-2023 рр.

Рік		Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом
		млн. грн	Відсоток до місцевих бюджетів, %	млн. грн	Відсоток до місцевих бюджетів, %	млн. грн
2019	Затверджено	5 879,68	90,57	612,05	9,43	6 491,72
	Виконано	5 473,52	90,03	605,65	9,97	6 079,17
2020	Затверджено	6 758,79	91,55	624,75	8,45	7 383,54
	Виконано	6 107,55	91,41	574,04	8,59	6 681,59
2021	Затверджено	2 721,34	92,91	207,69	7,09	2 929,03
	Виконано	2 543,90	88,88	318,26	11,12	2 862,16
2022	Затверджено	2 888,01	90,56	301,22	9,44	3 189,23
	Виконано	2 461,21	85,96	401,98	14,04	2 863,18
2023	Затверджено	3 343,85	73,57	1 200,06	26,41	4 543,91
	Виконано	2 944,74	72,56	1 113,42	27,44	4 058,16

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Загалом, найбільше фінансування середньої освіти за рахунок місцевих бюджетів, як заплановане, так і виконане, було у 2020 році. Зокрема, заплановано було 7 383,54 млн грн, а виконано — 6 681,59 млн грн. Найменше фінансування спостерігалось у 2021 році, де заплановано було 2 929,03 млн грн, а виконано — 2 862,16 млн грн. Це свідчить про значні коливання у фінансуванні середньої освіти з місцевих бюджетів протягом аналізованого періоду, що може бути обумовлено як зміною бюджетних пріоритетів, так і економічними умовами в країні. Ситуація, коли фактичні видатки перевищують затверджені, вказує на непередбачувані витрати або недостатнє планування бюджетних ресурсів. Зростання видатків зі спеціального фонду у 2022 році може бути пов'язане з військовою агресією з боку Росії. Місцеві кошти могли бути спрямовані на переобладнання шкіл з урахуванням потреб безпеки, зокрема на облаштування бомбосховищ та укриттів, що стало критично необхідним в умовах воєнних дій. Це збільшення витрат на безпекові заходи є відповіддю на нові виклики, що постали перед освітньою системою в Україні в цей період.

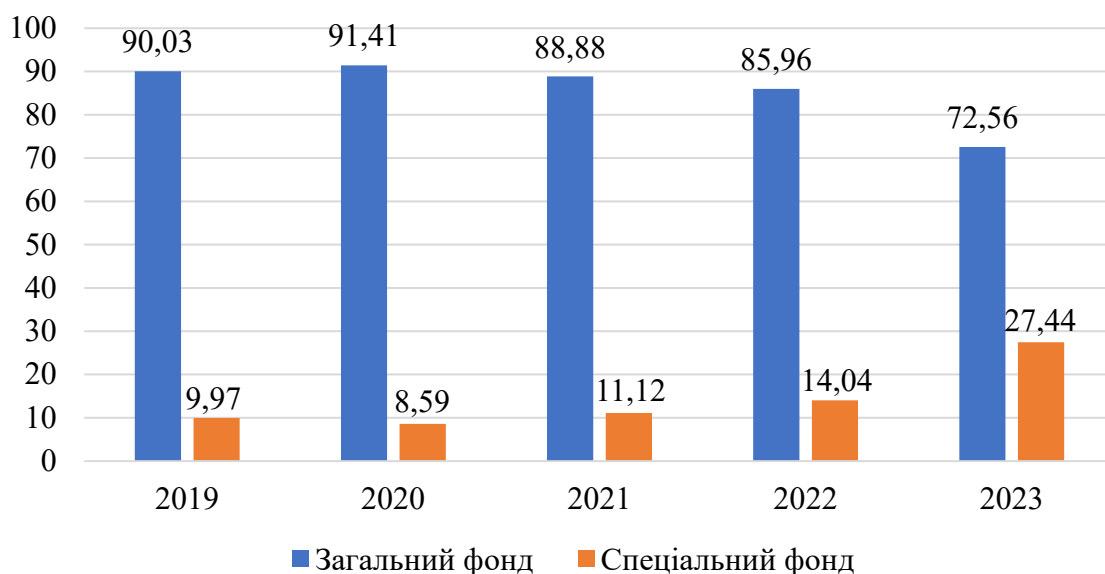


Рис.2.3 Надання загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок коштів місцевого бюджету, в період 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи таблицю 2.6 та рисунок 2.3, можна зробити висновок, що у 2021 році в Одеській області відбулося значне зниження фінансування загальної середньої освіти з місцевих бюджетів порівняно з 2020 роком. Це зниження було досить різким: видатки з місцевих бюджетів із загального фонду у 2021 році становили лише 2 543,90 млн. грн., тоді як у 2020 році вони становили 6 107,55 млн. грн. Така тенденція зберігалася і в наступні роки: у 2022 році видатки склали 2 461,21 млн. грн., а у 2023 році – 2 944,74 млн. грн.

Зниження фінансування у 2021 році та його стабільно низький рівень у 2022 і 2023 роках може бути пов'язане з кількома факторами. По-перше, у 2020 році фінансування освіти значно зросло через необхідність адаптації до нових умов, викликаних пандемією COVID-19. Це включало закупівлю засобів індивідуального захисту, організацію дистанційного навчання та забезпечення санітарно-гігієнічних норм у школах. Після першого шоку пандемії, коли було зроблено основні інвестиції у відповідні заходи, потреба у додатковому фінансуванні з місцевих бюджетів зменшилася.

По-друге, зменшення фінансування може бути пов'язане з бюджетними обмеженнями та переглядом пріоритетів фінансування у зв'язку з економічними

викликами, які спричинила пандемія. Місцеві бюджети могли бути скорочені або перенаправлені на інші нагальні потреби.

По-третє, могло статися перегрупування джерел фінансування, коли більша частина видатків на освіту почала покриватися з державного бюджету або інших джерел, а не з місцевих бюджетів.

Крім того, важливим фактором є процес децентралізації, що розпочався в Україні в останні роки. Децентралізація передбачає передачу більшої частини повноважень і ресурсів від центрального уряду до місцевих громад. Це означає, що місцеві громади отримали більше відповідальності за фінансування і управління освітою.

Таким чином, падіння фінансування у 2021 році та стабільно низький рівень видатків у 2022 та 2023 роках відображають адаптацію місцевих бюджетів до нових економічних умов та перерозподіл фінансових ресурсів у відповідь на змінені пріоритети та обставини, а також наслідки процесу децентралізації.

Таблиця 2.7

Надання загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок освітньої субвенції в період 2021-2023 рр., млн. грн

Рік		Загальний фонд, млн. грн	Спеціальний фонд, млн. грн	Разом, млн грн
2021	Затверджено	5 983,08	61,16	6 044,24
	Виконано	5 594,25	0,77	5 595,02
2022	Затверджено	5 921,63	-	5 921,63
	Виконано	5 861,29	-	5 861,29
2023	Затверджено	5 458,46	-	5 458,46
	Виконано	5 425,67	-	5 425,67

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи таблицю 2.7, можна зробити висновок, що затверджена сума надання загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок освітньої субвенції була найвищою у 2021 році і становила 6 044,24 млн грн, однак виконано було лише 5 595,02 млн грн. Якщо розглядати детальніше, то зі спеціального фонду було витрачено лише 0,77 млн грн, тоді як заплановано було 61,16 млн грн. В загальному фонді було заплановано 5 983,08 млн грн, а виконано 5 594,25 млн грн.

У 2022 році було затверджено і виконано найбільшу суму: заплановано з загального фонду було 5 921,63 млн грн, а виконано 5 861,29 млн грн. Проте, у 2022 і 2023 роках не було жодного фінансування середньої освіти з спеціального фонду. Це може свідчити про зміну підходів до фінансування освіти, де основний акцент був зроблений на використанні коштів загального фонду, а не спеціального. Можливими причинами цього можуть бути обмеженість ресурсів спеціального фонду або пріоритетний розподіл коштів у зв'язку з іншими нагальними потребами. Зокрема, на тлі військової агресії з боку Росії у 2022 році, ресурси могли бути перенаправлені на більш актуальні сфери, що вимагало негайного фінансування, як, наприклад, оборона та безпека.

Таким чином, у 2022 і 2023 роках пріоритет у фінансуванні надання загальної середньої освіти був наданий загальному фонду, що дозволяло більш гнучко та оперативно використовувати бюджетні кошти відповідно до потреб регіону.

Таблиця 2.8

Фінансування загальної середньої освіти в Одеській області за рахунок освітньої субвенції за типовою програмною класифікацією, 2023 р.

Найменування коду	Затверджено, млн. грн	Фінансування, млн. грн	Відхилення, млн. грн
Надання загальної середньої освіти закладами середньої освіти за рахунок освітньої субвенції	49,00	47,41	1,59
Надання загальної середньої освіти спеціалізованими закладами загальної середньої освіти за рахунок освітньої субвенції	5,90	5,46	0,44
Забезпечення належних умов для виховання та розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в дитячих будинках за рахунок освітньої субвенції	5,30	5,01	0,29
Надання загальної середньої освіти навчально-реабілітаційними центрами для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку, за рахунок освітньої субвенції	124,16	122,58	1,58

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи таблицю 2.8, на прикладі 2023 року можна детальніше розглянути програмну класифікацію витрат на надання загальної середньої освіти за рахунок освітньої субвенції. Як зазначено автором вище, освітня субвенція використовується для фінансування оплати праці педагогічних працівників. У 2023 році найбільше фінансування було спрямовано на надання загальної середньої освіти навчально-реабілітаційними центрами для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку, що становило 122,58 млн грн. Найменше коштів було витрачено на забезпечення належних умов для виховання та розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в дитячих будинках за рахунок освітньої субвенції — лише 5,01 млн грн. На надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти було профінансовано 47,41 млн грн.

Це свідчить про пріоритетний підхід до фінансування освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами, що є важливим кроком у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій учнів.

Таблиця 2.9

Фінансування загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти за рахунок коштів місцевого бюджету в Одеській області за економічною класифікацією, 2023 р.

Найменування коду	Затверджено, тис. грн	Фінансування, тис. грн	Відхилення, тис. грн
Заробітна плата	33 669,00	31 692,11	1 976,89
Предмети, матеріали, інвентар	1 321,77	787,78	533,99
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	244,58	93,70	150,88
Продукти харчування	6 935,00	6 931,83	3,17
Оплата послуг (крім комунальних)	3 320,17	2 976,32	343,85
Видатки на відрядження	64,20	50,95	13,25
Оплата теплопостачання	4 309,91	3 786,75	523,16
Оплата водопостачання	772,87	409,94	362,93
Оплата електроенергії	2 216,45	1 651,72	564,73
Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку	29,80	2,80	27,00

Продовження таблиці 2.9

Інші виплати населенню	96,82	95,85	0,97
Інші поточні видатки	219,10	205,47	13,63

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи таблицю 2.9, можна детальніше розглянути розподіл фінансування середньої освіти за рахунок коштів з місцевих бюджетів за економічною класифікацією на прикладі 2023 року. Незважаючи на існування освітньої субвенції для фінансування заробітної плати, найбільшу частку фінансування з місцевих бюджетів займають саме витрати на заробітну плату, що становить 31 692,11 тис. грн. Найменші видатки спрямовуються на відрядження - 50,95 тис. грн та на медикаменти та перев'язувальні матеріали - 93,70 тис. грн. Автор також звертає увагу на фінансування предметів, матеріалів та інвентарю, яке становить 787,78 тис. грн.

Це свідчить про те, що місцеві бюджети продовжують відігравати важливу роль у фінансуванні заробітної плати педагогічних працівників, що може бути зумовлено недостатністю коштів з державного бюджету. Водночас, малі витрати на відрядження та медикаменти можуть свідчити про обмежені можливості для професійного розвитку вчителів та забезпечення медичних потреб учнів. Важливо також відзначити фінансування предметів, матеріалів та інвентарю, яке є критичним для забезпечення якісного навчального процесу.

Отже, подальше планування місцевих бюджетів повинно враховувати не лише потреби у фінансуванні заробітної плати, але й забезпечення інших важливих аспектів освітнього процесу, що сприятиме підвищенню якості середньої освіти.

Таблиця 2.10

Розподіл освітніх субвенцій серед десяти областей України з найбільшим розміром фінансування, 2023 р.

Область	Видатки на середню освіту місцевого бюджету області, млн грн	Розмір субвенцій, млн грн	Відсоток субвенцій області до загального обсягу субвенцій, %
Дніпропетровська	714,29	9 983	8,61
Львівська	645,26	8 207	7,08

Продовження таблиці 2.10

Одеська	457,29	7 971,6	6,88
Харківська	476,08	6 699	5,78
Київська	578,00	6 336	5,47
М. Київ	12 087,63	5 845	5,04
Вінницька	414,23	5 096,2	4,40
Закарпатська	158,05	4 968,6	4,29
Івано- Франківська	232,49	4 960	4,28
Запорізька	623,72	4 865,4	4,20
Всього Україна	-	115 937,1	100

Джерело: складено автором на основі джерел [32,33].

Аналізуючи таблицю 2.10, можна зробити висновок, що найбільший розмір освітніх субвенцій в Україні у 2023 році отримала Дніпропетровська область. Розмір освітньої субвенції становив 9 983 млн грн, що складає 8,61% від загального фінансування субвенцій по Україні. Одеська область займає третє місце за розміром отриманих субвенцій, який складає 7 971,6 млн грн, або 6,88% від загального фінансування по Україні. Цей розподіл субвенцій може бути зумовлений як чисельністю учнівського контингенту, так і специфікою регіональних потреб у розвитку освітньої інфраструктури.

Загалом, дані таблиці демонструють, що розподіл освітніх субвенцій враховує як кількісні, так і якісні потреби регіонів, сприяючи збалансованому розвитку освітньої системи в Україні.

У таблиці 2.10 також видно, що найбільша частка видатків на середню освіту з місцевого бюджету припадає на місто Київ, тоді як розмір субвенцій становить лише 5 845 млн грн. Це пов'язано з тим, що Київ, як столиця та найбільший економічний центр країни, має значні власні надходження до місцевого бюджету, що дозволяє фінансувати освіту переважно з власних коштів. Водночас, друге місце за обсягом видатків на середню освіту займає Дніпропетровська область, де видатки з місцевого бюджету складають 714,29 млн грн, а розмір субвенцій досягає 9 983 млн грн, що є найвищим показником серед усіх регіонів.

Цей високий рівень субвенцій у Дніпропетровській області можна пояснити необхідністю забезпечення належного фінансування освітніх закладів у регіоні, який є одним з найбільших за населенням і територією в Україні. Велика кількість

шкіл та учнів потребує значних фінансових ресурсів для підтримання та розвитку інфраструктури, забезпечення якісного навчального процесу та оплати праці вчителів. Таким чином, державні субвенції відіграють ключову роль у забезпеченні належного рівня освіти в регіоні, компенсуючи нестачу місцевих бюджетних коштів.

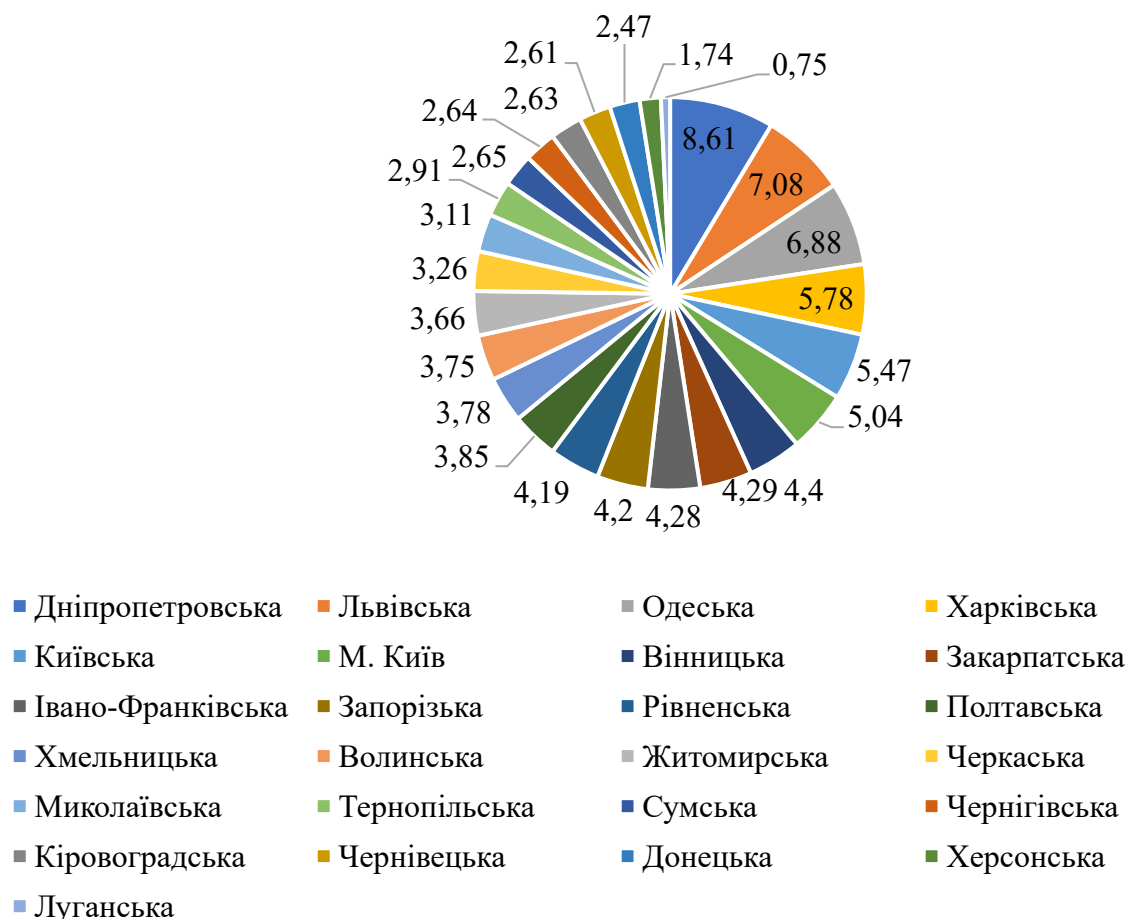


Рис.2.4. Розподіл освітньої субвенції по областях у 2023, %

Джерело: складено автором на основі джерел [32,33].

На рисунку 2.4 можна детальніше розглянути, як розподілялося фінансування освітньої субвенції серед усіх областей України, що надає вичерпне уявлення про загальний розподіл державних коштів на освіту. На цьому рисунку видно, що розподіл коштів залежить від чисельності учнів та специфічних потреб кожного регіону, що вказує на прагнення держави забезпечити рівний доступ до якісної освіти по всій країні.

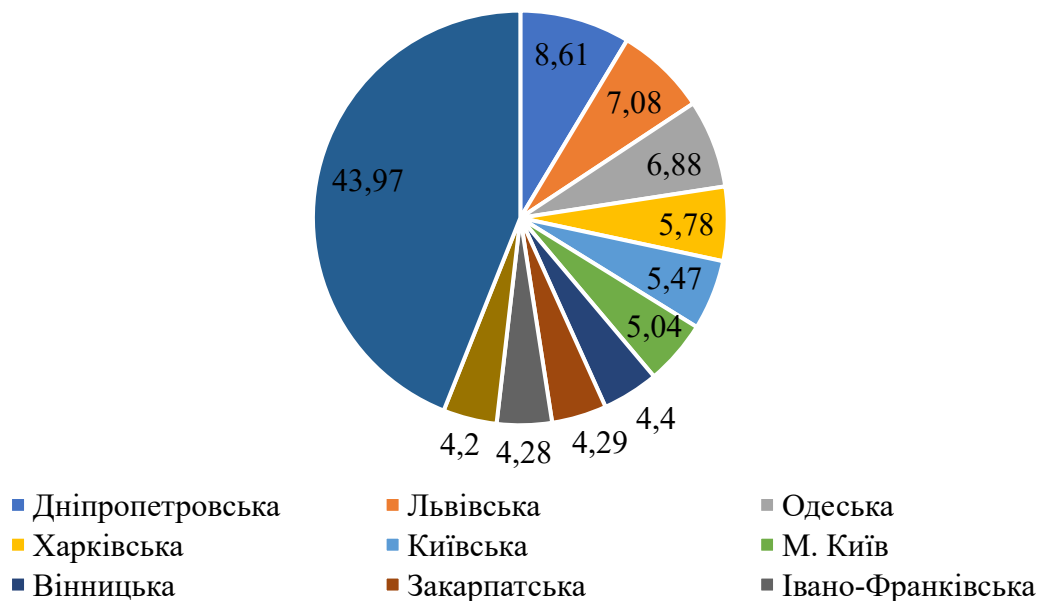


Рис.2.5. Розподіл освітньої субвенції з виокремленням 10 найбільших областей 2023 рік, %

Джерело: складено автором на основі джерел [32,33].

На рисунку 2.5 представлено топ-10 областей України з найбільшим фінансуванням освітньої субвенції. Як видно з цього рисунку, найбільше фінансування отримують Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська, Київська, Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Запорізька області та місто Київ.

Це фінансування спрямоване на забезпечення належних умов для навчання, модернізацію навчальних закладів та підтримку педагогічного складу, що є ключовими факторами для підвищення якості освіти.

2.2. Вплив видатків бюджету на середню освіту на якість навчання

Ефективне фінансування освітніх установ є ключовим фактором, який визначає рівень навчального процесу, доступність сучасних навчальних матеріалів та технологій, а також професійну підготовку педагогічного складу. Аналізуючи,

як саме бюджетні асигнування впливають на різні аспекти освітньої діяльності, ми зможемо краще зрозуміти кореляцію між обсягом фінансування та досягненнями учнів.

Таблиця 2.11.

Результати НМТ і розмір освітньої субвенції на одного учня у десяти областях з найбільшою кількістю шкіл, 2023 р.

Регіон	Кількість Шкіл	Кількість Учнів	Бал НМТ	Місце	Освітня субвенція на одного учня, тис грн
Львівська обл.	491	11 675	145.44	1	28,3
Київська обл.	427	11 571	141.88	3	26,4
Рівненська обл.	323	6 807	140.4	8	29,1
Полтавська обл.	332	6 325	139.91	10	32,1
Івано-Франківська обл.	312	6 666	139.77	11	31,1
Вінницька обл.	390	6 464	139.57	12	30,7
Хмельницька обл.	313	6 110	139.35	14	31,5
Дніпропетровська обл.	457	11 765	139.12	15	29,8
Одеська обл.	407	7 484	137.44	23	29,2
Закарпатська обл.	298	5 824	136.32	24	29,4

Джерело: складено автором на основі джерел [33,37].

див. Додаток Б

Аналізуючи таблицю 2.11, можна зробити висновок, що на першому місці за результатами НМТ у 2023 році знаходиться Львівська область, де освітня субвенція на одного учня складає 28,3 тисячі гривень. У Полтавській області освітня субвенція на одного учня складає 32,1 тисячі гривень, однак вона займає лише десяте місце за результатами НМТ. Одеська ж область знаходиться на 23-му місці, де освітня субвенція на одного учня становить 29,2 тисячі гривень.

На рисунку 2.6 можна наглядніше побачити взаємозв'язок, а точніше його відсутність між балами НМТ в різних областях України у 2023 році та фінансуванням освітньої субвенції на одного учня.

Детальний аналіз показує, що вищий рівень фінансування не завжди забезпечує кращі результати національного мультипредметного тесту. Наприклад,

Львівська область, яка займає перше місце за результатами НМТ, отримує 28,3 тисячі гривень на одного учня, тоді як Полтавська область, з субвенцією 32,1 тисячі гривень на учня, лише на десятому місці. Це вказує на те, що інші фактори, такі як якість викладання, навчальна інфраструктура, соціально-економічні умови та ефективність управління освітніми закладами, мають значний вплив на результати навчання.

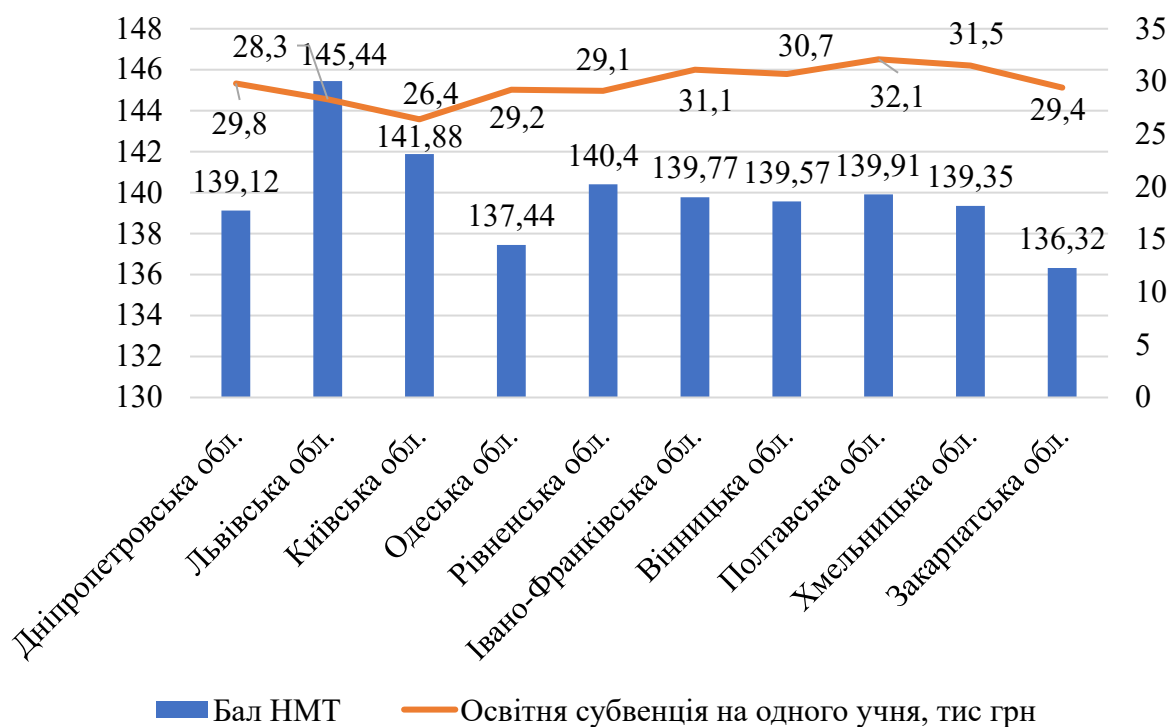


Рис. 2.6. Результати НМТ і розмір освітньої субвенції на одного учня у десяти областях з найбільшою кількістю шкіл, 2023 р.

Джерело: складено автором на основі джерел [33, 37].

Ці дані свідчать про необхідність комплексного підходу до поліпшення якості освіти, який би включав не лише збільшення фінансування, а й заходи з підвищення кваліфікації вчителів, модернізацію навчальних закладів та створення сприятливих умов для навчання і розвитку учнів.

Щоб наочно і доказово продемонструвати слабкий взаємозв'язок між балами НМТ в різних областях України у 2023 році та фінансуванням освітньої субвенції на одного учня на рис.2.7. було використано формулу кореляції.

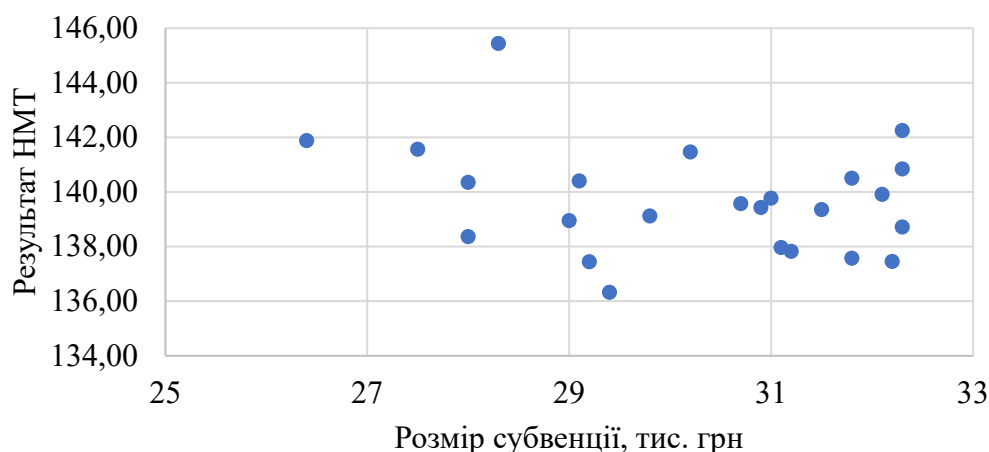


Рис. 2.7. Залежність між результатом НМТ і розміром субвенцій на одного учня за областями у 2023 році

Джерело: складено автором на основі джерел [33,38].

Коефіцієнт кореляції вимірює як напрямок, так і силу лінійної залежності або асоціації між двома змінними. Його значення завжди коливається в діапазоні від -1 до 1. Значення, близькі до нуля, вказують на дуже слабку кореляцію, тоді як значення, близькі до 1 або -1, свідчать про дуже сильну кореляцію. Чим далі значення від нуля, тим сильніша кореляція.

– Значення, що дорівнює 1, означає, що змінні мають ідеальну лінійну залежність, при якій збільшення однієї змінної супроводжується збільшенням іншої змінної. Це називається позитивною кореляцією.

– Значення, що дорівнює -1, свідчить про ідеальну лінійну залежність, при якій збільшення однієї змінної супроводжується зменшенням іншої змінної. Це називається негативною кореляцією.

– Значення, близьке до 0, вказує на відсутність лінійної залежності між змінними [28].

Позитивна кореляція означає, що при збільшенні однієї змінної інша також збільшується. Наприклад, збільшення кількості годин навчання може призводити до покращення результатів тестування. Негативна кореляція, навпаки, означає, що при збільшенні однієї змінної інша зменшується. Наприклад, збільшення кількості годин роботи може призводити до зменшення часу на відпочинок.

Коефіцієнт кореляції можна знайти за формулою (2.1):

$$r_{xy} = \frac{\text{cov } xy}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}}, \quad (2.1)$$

де r_{xy} – коефіцієнт кореляції;

cov_{xy} – підступ змінних X і Y;

σ_x, σ_y — стандартне відхилення змінних X та Y;

$\bar{x}$ та $\bar{y}$ з рисою — середнє значення X та Y [40].

Коефіцієнт кореляції на рисунку 2.7 становить -0,2764. Оскільки це значення близьке до нуля, це означає, що лінійна залежність між змінними відсутня. Іншими словами, між результатами НМТ та розміром субвенцій не існує жодної взаємозв'язку [39].

Це свідчить про те, що розподіл субвенцій не має суттєвого впливу на результати НМТ, або ж інші фактори можуть мати переважаючий вплив на ці результати. Такий висновок вказує на необхідність подальшого аналізу та пошуку інших можливих факторів, які можуть впливати на результати НМТ, з метою розробки більш ефективних стратегій фінансування та підтримки освітніх закладів.

Таблиця 2.12

Структура видатків на середню освіту в Одеській області і бали на іспиті,
2021-2023 рр.

Рік	Освітня субвенція, млн. грн	Кошти місцевого бюджету, млн. грн	Видатки на середню освіту, млн грн	Середній бал ЗНО/НМТ
2021	5 595,02	2 862,16	8 457,18	106.3
2022	5 861,29	2 863,18	8 724,47	-
2023	5 425,67	4 058,16	9 483,83	137.44

Джерело: складено автором за даними ДКСУ і даними [36].

Аналізуючи таблицю 2.12, можна зробити висновок, що видатки на середню освіту протягом 2021-2023 років збільшувалися, і середній бал НМТ також зростав. У 2021 році видатки на середню освіту складали 8 457,18 млн грн, середній бал ЗНО становив 106,3. У 2023 році видатки на середню освіту зросли до 9 483,83 млн грн, а середній бал НМТ підвищився до 137,44. Однак, варто зазначити, що,

незважаючи на зростання фінансування і середнього бала, Одеська область займає лише 23 місце в загальному рейтингу областей України за результатами НМТ.

Таблиця 2.13

Результати екзамену PISA і видатки на одного учня середньої школи у деяких країнах 2022 р.

Країна	Видатки на 1 учня середньої школи, дол. США	Середня заробітна плата в місяць, дол.	Середній бал
Австрія	16 883	2866,38	486,0
Німеччина	14 390	4661,70	482,3
Данія	12 558	6777,26	490,7
Сінгапур	12 488	4588	560,0
Швеція	12 075	3191	487,7
Польща	10 447	1655	492,3
Болгарія	2 463	1085	414
Україна	626	402,7	439,7

Джерело: складено автором на основі джерел [34, 35].

У таблиці 2.13 на основі закордонного досвіду наведено черговий доказ того, що розмір фінансування не завжди гарантує високі показники знань. Аналізуючи цю таблицю, можна побачити, що найбільше на одного учня витрачає Австрія: видатки на одного учня в цій країні складають 16 883 дол. на рік, а середній бал за результатами екзамену PISA становить 486. Сінгапур, у свою чергу, витрачає на одного учня 12 488 дол., але займає перше місце в рейтингу PISA зі середнім балом 560.

Ці дані в черговий раз демонструють, що високе фінансування, хоча й важливе, не є єдиним визначальним фактором якості освіти.

На рисунку 2.8 наочно і детально продемонстровано відсутність взаємозв'язку між результатами PISA різних країн Європи та витратами на одного учня у 2022 році. Цей графічний матеріал дозволяє чітко побачити розбіжності між витратами на одного учня в Австрії та Сінгапурі. Стовбці, що відображають витрати, значно відрізняються: Австрія виділяє набагато більше коштів на освіту кожного учня порівняно з Сінгапуром.

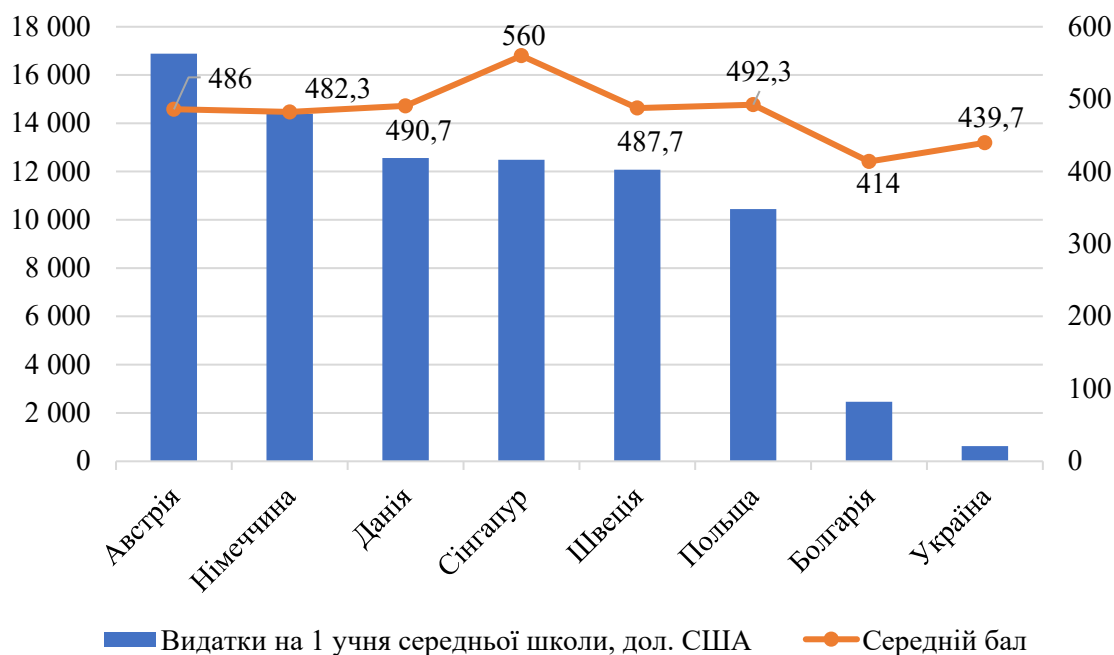


Рис. 2.8. Результати екзамену PISA і видатки на одного учня середньої школи у деяких країнах 2022 р.

Джерело: складено автором на основі джерел [34, 35].

Отже, можна зробити висновок, що покращення якості середньої освіти залежить не стільки від збільшення фінансування, хоч це і важливо, скільки від раціонального використання наявних ресурсів. Для підвищення якості освіти необхідно не лише збільшувати фінансову підтримку, але й ефективно застосовувати надані кошти. Раціональне використання ресурсів передбачає комплексний підхід до управління фінансами, що включає прозорість у розподілі бюджетних коштів, ретельне планування витрат, та регулярний моніторинг ефективності їх використання. Зокрема, важливо розробити і впровадити стратегії, що дозволяють уникнути накопичення невикористаних залишків на рахунках освітніх закладів. Це може включати гнучке бюджетування, яке враховує реальні потреби і можливості кожної школи, а також застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизації фінансового планування та контролю.

2.3 Ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти

Як було вже доведено вище ефективність використання коштів у сфері середньої освіти є ключовим аспектом, що визначає якість освітніх послуг та загальний рівень знань учнів. Попри важливість обсягу фінансування, значення має також і те, як саме ці кошти розподіляються та використовуються. У даному пункті буде розглянуто основні підходи та стратегії, спрямовані на підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів у середній освіті.

Таблиця 2.14

Середня наповнюваність класів у всіх типах шкіл і розмір субвенцій в залежності від площі області, 2023 р.

Область	Площа області, км ²	Середня наповнюваність класів, учнів	Субвенція на 1 учня, тис грн	Всього субвенцій, млн грн
Одеська	33 314	17,2	29,2	7 971,6
Дніпропетровська	31 923	17,0	29,8	9 983
Чернігівська	31 903	13,0	32,9	3 059,7
Миколаївська	24 585	14,0	32,2	3 606,4
Кіровоградська	24 588	14,7	31,8	3052,8
Сумська	23 832	13,4	32,3	3 068,5
Хмельницька	20 629	14,2	31,5	4 378,5
Черкаська	20 916	14,5	32,3	3 779,1

Джерело: складено автором за даними [33].

Див. Додаток В

Аналізуючи таблицю 2.14, можна зробити висновок, що в деяких областях України відбувається нераціональне використання субвенцій. Наприклад, в Одеській області середня наповнюваність класів становить 17,2 учня, а субвенція на одного учня складає 29,2 тис. грн. Водночас, у Чернігівській області середня наповнюваність класів становить лише 13,0 учня, і субвенція на одного учня складає 32,9 тис. грн. Схожа ситуація спостерігається і в Сумській області, де середня наповнюваність класів складає 13,4 учня, а субвенція на одного учня

становить 32,3 тис. грн та Черкаській області, де середня наповнюваність учнів 14,5, а витрати на 1 складають 32,3 тис. грн.

Державна аудиторська служба України у своєму листі, звертаючись до Кабінету Міністрів України, наголосила на відсутності з боку відділу освіти Роменської ради (Сумська область) та відділу освіти молоді та спорту Тальнівської ради (Черкаська область) заходів з оптимізації шкіл та/або класів з низькою наповнюваністю. Відсутність таких заходів призвела до навантаження на бюджет і відповідно до витрачання коштів освітньої субвенції на їхнє утримання на загальну суму 89,6 млн. грн. (див. Додаток Г). Треба провести аудит та оптимізацію шкільної мережі, об'єднуючи малокомплектні школи або класи з низькою наповнюваністю. Це дозволить зменшити витрати на утримання будівель і адміністративного персоналу.

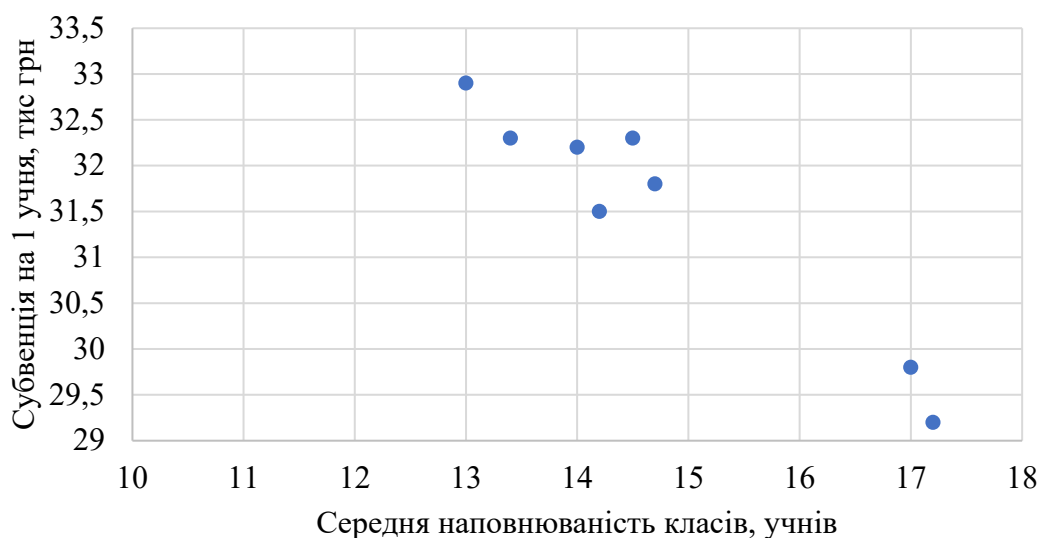


Рис. 2.9. Середня наповнюваність класів у всіх типах шкіл і розмір субвенцій на 1 учня по областях України, 2023 р.

Джерело: складено автором за даними [33].

На рисунку 2.9. автором знову було використано формулу 2.1 (формула кореляції), щоб визначити та продемонструвати взаємозв'язок між такими показниками, як середня наповнюваність класів і розмір субвенцій на одного учня. Коефіцієнт кореляції дорівнює -0,96, що свідчить про дуже сильну негативну кореляцію, оскільки це значення досить близьке до -1. Такий високий негативний

коефіцієнт кореляції означає, що збільшення одного показника супроводжується зменшенням іншого і навпаки.

У нашому випадку це означає, що зі зменшенням кількості учнів у класі збільшується розмір фінансування на одного учня. Іншими словами, чим менша наповнюваність класів, тим більше держава витрачає коштів на одного учня. Це може вказувати на неефективний розподіл державних ресурсів, оскільки при низькій наповнюваності класів держава переплачує за кожного окремого учня, що може призводити до зайвих витрат і нерівномірного використання бюджетних коштів.

Аналіз таких взаємозв'язків є критично важливим для розуміння ефективності фінансування освітніх закладів. Виявлення таких негативних кореляцій може допомогти в розробці більш раціональних і справедливих стратегій розподілу фінансових ресурсів, що сприятиме підвищенню якості освіти і оптимізації витрат. Тому, необхідно розглянути можливість реформування системи фінансування, аби забезпечити більш ефективне використання коштів та покращити умови навчання для всіх учнів.

Окрім нераціонального використання коштів у зв'язку з низькою наповнюваністю класів, існує ще одна суттєва проблема, пов'язана із залишками коштів. В умовах обмеженого бюджету, залишки невикористаних коштів можуть свідчити про неефективне планування та розподіл ресурсів. Ці залишки часто залишаються на рахунках освітніх закладів через недосконалу систему бюджетування.

Таблиця 2.15.

Топ 10 територіальних громад Одеської області, яким надано найбільшу частку фінансування освітніх субвенцій 2023 року

№	Територіальна громада	Надання фінансування, тис. грн.	Питома вага, %
1	Одеська міська ТГ	1 677 210, 24	28,57%
2	Ізмаїльська міська ТГ	150 910,38	2,57%
3	Саф'янівська сільська ТГ	130 108,01	2,22%

Продовження таблиці 2.15

4	Чорноморська міська ТГ	129 598,82	2,21%
5	Білгород-Дністровська міська ТГ	97 677,26	1,66%
6	Роздільнянська міська ТГ	92 959,87	1,58%
7	Балтська міська ТГ	91 086,35	1,55%
8	Ренійська міська ТГ	89 452,06	1,52%
9	Подільська міська ТГ	85 115,70	1,45%
10	Кілійська міська ТГ	79 391,71	1,35%

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи дані таблицю 2.15, можна зробити висновок, що найбільшу частку фінансування освітніх субвенцій у 2023 році отримує Одеська міська територіальна громада у сумі 1 677 210 242,02 грн, що складає 28,57% від загального фінансування (див.додаток Г). Це свідчить про значну увагу до освітніх потреб у даному регіоні, що, ймовірно, обумовлено як розміром громади, так і її стратегічною важливістю.

На десятому місці серед територіальних громад, яким надається найбільше фінансування, опинилася Кілійська міська територіальна громада. Вона отримала 79 391 711,20 грн, що складає 1,35% від загального фінансування. Цей показник свідчить про відносно менший обсяг фінансових потреб або можливостей у порівнянні з іншими громадами.

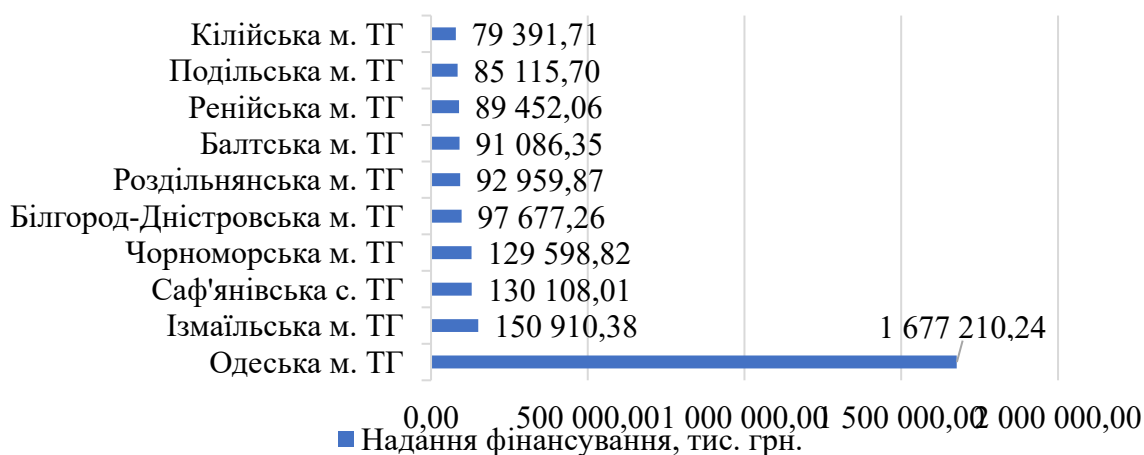


Рис. 2.10. Топ 10 територіальних громад Одеської області, яким надано найбільшу частку фінансування освітніх субвенцій 2023 року

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

У рамках аналізу, враховуючи громади з лідируючими показниками у топ-10, зображення 2.10. підтверджує, що найбільший обсяг фінансування отримує саме Одеська територіальна громада. Інші дев'ять отримують приблизно однакові суми, менші за 200 000 000 грн, а це складає менше 3% від всього фінансування.

Таблиця 2.16.

Залишки освітньої субвенції у територіальних громадах Одеської області у
2023 р., тис. грн

Територія	Залишки, тис грн
Одеська область	223 013,11
Мологівська сільська ТГ	5 112,73
Усатівська сільська ТГ	3 581,32
Вигодянська сільська ТГ	3 436,56
Великодальницька сільська ТГ	2 871,66
Визирська сільська ТГ	1 900,46
Саф'янівська сільська ТГ	1 563,67
Маяківська сільська ТГ	1 497,92
Подільська міська ТГ	1 403,06
Таїровська селищна ТГ	1 198,44

Джерело: складено автором за матеріалами ДКСУ

Аналізуючи дані наведені у таблиці 2.16., можна зробити висновок про велику кількість залишків Одеської області - 223 013 105,70 грн. Велика кількість залишків освітньої субвенції свідчить про недоелементарне використання коштів, призначених для освіти. Це може свідчити про неефективність управління фінансами у сфері освіти, недостатню координацію між різними рівнями влади, а також про можливі корупційні схеми чи недостатню прозорість у використанні коштів. Така ситуація підводить під питання ефективність та прозорість фінансування освіти та потребує негайних заходів для покращення управління фінансами та забезпечення доступної та якісної освіти для всіх громадян.

Крім того, велика кількість невикористаних коштів може свідчити про недостатню адаптацію до нових освітніх викликів та потреб регіону. Залишки можуть бути результатом нездатності чи небажання впроваджувати нові освітні програми, модернізувати навчальні заклади чи забезпечувати необхідні матеріально-технічні ресурси. Це вказує на необхідність не лише посилення

контролю за використанням субвенцій, але й на активізацію планування та реалізації освітніх реформ, що відповідають сучасним вимогам та очікуванням суспільства. Ефективне використання освітніх субвенцій є ключовим чинником для підвищення якості освіти та сприяння рівним можливостям для всіх учнів незалежно від їх місця проживання.

Таблиця 2.17

Структура видатків і залишків по роках в Одеській області, 2021-2023 рр.

Рік	Видатки (ЗФ), млн грн	Видатки (СФ), млн грн	Залишок на рахунках бюджетів (ЗФ), млн грн	Залишок на рахунках бюджетів (СФ), млн грн	Всього фінансування, млн грн	Всього залишків	
						млн грн	% до фінансування
2021	5 594,25	0,77	15,87	1,08	5 611,97	16,95	0,30
2022	6 307,87	169,75	162,20	23,12	6 662,94	76,74	1,15
2023	5 589,06	20,09	69,72	192,16	5 871,03	223,01	3,80

Джерело: складено автором за даними ДКСУ

Аналізуючи таблицю 2.17, структуру видатків і залишків в Одеській області, можна зробити висновок, що у 2021 році залишки склали найменшу суму, а саме 16,95 млн грн. У 2022 році цей показник зріс до 76,74 млн грн, а у 2023 році залишки досягли 223 млн грн. Таке значне зростання залишків за три роки свідчить про певні проблеми у використанні освітньої субвенції.

Залишки можуть утворюватися через кілька причин, включаючи недостатню координацію між різними рівнями влади, можливі корупційні схеми чи неефективність управління фінансами у сфері освіти. Однак, варто також зазначити, що залишки можуть бути навмисно залишені для фінансування технічного обладнання або ремонтних робіт у навчальних закладах. Оскільки субвенція має цільове призначення, спрямоване переважно на виплату заробітних плат педагогічним працівникам, залишки можуть використовуватися громадами на свій розсуд для задоволення інших нагальних потреб освітньої інфраструктури.

Таке управління залишками може бути виправданим, якщо воно сприяє покращенню умов навчання та технічного забезпечення закладів освіти. Однак, для забезпечення прозорості та ефективності використання коштів необхідно

впроваджувати чіткі механізми контролю та звітності. Це дозволить громадськості та контролюючим органам краще розуміти, як саме використовуються залишки освітньої субвенції та чи сприяють вони покращенню якості освіти в регіоні.

Узагальнюючи розділ, можна зробити висновок, що головне не кількість, а якість. Немає сенсу в наданні величезного фінансування на одного учня, якщо воно використовується неефективно; результати будуть нульовими. Аналогічно, немає сенсу в наявності великої кількості класів, якщо там навчається мала кількість учнів, оскільки держава витрачає більше коштів на їх утримання. Також немає сенсу в достатньому фінансуванні територіальних громад та областей, якщо залишається велика кількість залишків, які до того ж використовуються нерационально.

Зокрема, ефективність використання ресурсів є ключовим фактором успішності освітньої системи. Це стосується як людських ресурсів, так і матеріальних та фінансових. Інвестування в якісну підготовку вчителів, модернізацію навчальних матеріалів та розвиток інноваційних підходів у навчанні може мати набагато більший вплив, ніж просто збільшення кількості ресурсів без належного управління.

Раціональне управління та ефективне використання коштів повинні бути в пріоритеті. Оптимізація витрат може включати в себе перерозподіл фінансування на найбільш потребуючі сфери, підвищення прозорості у використанні коштів та забезпечення відповідності між фінансовими ресурсами та досягнутими результатами.

Таким чином, основна увага має бути зосереджена на забезпеченні високої якості освітніх послуг, що неминуче призведе до підвищення загального рівня освіти та ефективного використання державних ресурсів.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ НА СЕРЕДНЮ ОСВІТУ В УКРАЇНІ

3.1. Заходи та пропозиції щодо забезпечення вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні за рахунок видатків бюджету з урахуванням зарубіжного досвіду

Видатки на середню освіту є критичним, оскільки саме на цьому етапі формується фундаментальна база знань, необхідних для подальшого успіху в житті. Шкільна програма відіграє важливу роль у становленні особистості, вихованні громадянських якостей та розвитку критичного мислення. Безперечно, шкільна освіта є обов'язковою для всіх, вона створює рівні можливості для кожного громадянина України. Погана якість середньої освіти може призвести до негативних наслідків у всіх сферах суспільства, від зниження економічного розвитку до загрози громадського здоров'я, отже, проаналізувавши видатки бюджету на середню освіту, можна надати пропозиції щодо забезпечення ефективності фінансування. У цьому розділі буде проаналізовано лист з рекомендаціями Міністерства фінансів України «Про удосконалення формули розподілу освітньої субвенції на 2025 рік» (Див. Додаток Д) та надані власні рекомендації.

Обґрунтовані рекомендації з оптимізації використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти можуть сприяти підвищенню якості навчання та розвитку освітніх закладів. Такий підхід сприятиме стабільному розвитку суспільства та забезпечить підтримку економічного зростання через високий рівень освіченості населення.

Згідно зі статтею 103-2 Бюджетного кодексу України, Міністерство фінансів України оголошує про розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами за

допомогою формули, розробленої Міністерством освіти і науки України та схваленої Кабінетом Міністрів України. Зазначена формула, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1088, враховує ряд показників, таких як кількість ставок педагогічних працівників, розрахункова наповнюваність класів і навчальних планів, а також розрахункова заробітна плата педагогічних працівників [14].

Важливо відзначити, що до початку повномасштабної військової агресії Російської Федерації на територію України був визначений показник розрахункової наповнюваності класів для кожної територіальної громади, використовуючи показники щільності учнів і відсотка населення, що проживає у сільській місцевості. Проте у 2023–2024 роках ці показники залишилися незмінними для бюджетів територіальних громад.

У зв'язку з міграційними процесами серед здобувачів освіти, що призвели до нерівномірності у наповнюваності класів учнями у різних територіальних громадах, та з метою уникнення надмірних дефіцитів або надлишків освітньої субвенції для окремих громад, показники розрахункової наповнюваності класів, що використовуються протягом трьох років поспіль, на даний момент стають неактуальними і потребують суттєвого перегляду або коригування. Важливо відзначити, що третій рік поспіль, у зв'язку з воєнним станом в Україні, всі соціальні видатки фінансуються за рахунок коштів міжнародних донорів.

Відшкодування заробітної плати педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти здійснює Світовий банк у рамках реалізації Проекту "Підтримка державних видатків для забезпечення спроможностей до стійкого державного управління в Україні" (PEACE in Ukraine), а міжнародні аудиторські компанії проводять перевірки на рівні закладів освіти для відшкодування видатків бюджету (освітньої субвенції). У зв'язку з цим, Міністерство фінансів наголошує на необхідності оптимального та ефективного планування видатків на оплату праці педагогічних працівників з урахуванням реальних потреб та фінансових можливостей держави та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.

Слід зазначити, що, за інформацією обласних державних (військових) адміністрацій і міста Києва, фактично зайняті ставки педагогічних працівників шкіл у 2024 році становлять 466,4 тис. ставок. Середня заробітна плата педагогічного працівника у школі за рахунок коштів освітньої субвенції становить 14 263,5 грн на місяць. У формулі на 2024 рік розрахункова чисельність педагогічних працівників шкіл становить 389,8 тис. ставок. Розрахункова заробітна плата вчителя у школі становить 16 921 грн на місяць.

Тобто на сьогодні фактична заробітна плата педагогічного працівника у школі значно менша розрахункової заробітної плати (-2 657,5 гривень). Отже, можна зробити висновок, що існує розрив між розрахунковою та фактичною заробітною платою педагогічних працівників у школах.

Також, починаючи з 2022 року, в умовах повномасштабної війни в Україні відбулися значні міграційні процеси, наслідком яких є переміщення великої кількості дітей і педагогічних працівників як у межах держави, так і за кордон, які також мають вплив на ефективність розподілу і витрачання коштів освітньої субвенції.

За оперативними даними МОН, станом на 15.02.2024 продовжують перебувати за кордоном 7 153 педагогічних працівники закладів загальної середньої освіти і майже 311 тис. учнів.

Із загальної кількості учнів у 2023/2024 навчальному році (3,7 млн осіб) за дистанційною формою навчання навчаються 0,8 млн осіб (21,6 %), змішаною формою навчання – 0,3 млн осіб (8,1 %), за очною формою – 2,6 млн осіб.

Мінфін запропонував МОН удосконалити розподіл освітньої субвенції, зокрема переглянути умови оплати праці педагогічних працівників шкіл з урахуванням міграційних процесів учнів і вчителів, перебігу освітнього процесу (очна, дистанційна, сімейна, змішана форми навчання, навчання із-за кордону), диспропорцій у наповнюваності класів учнями у різних регіонах тощо [15].

Водночас, у законодавстві про освіту термін «змішана» форма навчання не застосовується. Таке формулювання не визначає конкретного (граничного) обсягу навчальних годин за дистанційною й очною формами навчання, що призводить до

неефективного розрахунку і використання коштів освітньої субвенції. Наприклад, така форма може застосовуватися у школах у випадках частих (довготривалих) повітряних тривог, відсутності укриття у закладі загальної середньої освіти, шкільного автобуса тощо.

Тому, у формулі для «змішаної» форми навчання має застосовуватися чітко визначений поділ на години очного і дистанційного навчання.

Отже, з метою ефективного розподілу і використання коштів освітньої субвенції в умовах воєнного стану в Україні Мінфін неодноразово наголошував МОН про необхідність:

- розробки комплексного бачення щодо підходів до розподілу і визначення потреби в обсягах освітньої субвенції з урахуванням трансформації умов оплати праці педагогічних працівників шкіл з огляду на вплив міграційних процесів учнів і вчителів, перебіг освітнього процесу (очна, дистанційна, сімейна, змішана форми навчання, навчання із-за кордону), диспропорції у наповнюваності класів учнями у різних регіонах;

- посилення роботи з розробки комплексного підходу формування оптимальної і спроможної мережі закладів загальної середньої освіти, розробки критеріїв та індикаторів до плану її формування з урахуванням кращих міжнародних практик, актуальних для наших реалій;

- перегляду підходів спрямування коштів освітньої субвенції на простій педагогічним працівникам. У межах трансформації системи оплати праці педагогічних працівників вивільнені кошти освітньої субвенції можна буде перерозподілити і спрямувати їх на оплату праці саме тих працівників, які, незважаючи на складні обставини в умовах воєнного стану в Україні, продовжують здійснювати свою професійну діяльність і забезпечують освітній процес у закладах загальної середньої освіти;

- раціонального використання залишків коштів освітньої субвенції, а не постійного їх накопичення на рахунках місцевих бюджетів тощо.

Проаналізувавши сказане вище, можна побачити, що Мінфін вказує на необхідність активної роботи над створенням комплексного підходу до

формування оптимальної мережі шкіл середньої освіти. При цьому важливо враховувати найкращі практики з інших країн, які можуть бути корисними в нашій ситуації. Автором запропоновано звертати увагу на міжнародний досвід країн, які посіли перші місця за результатами PISA (табл. 3.1), та проаналізувавши їхній досвід, визначити критерії та індикатори, які допомогли цим країнам у досягненні таких результатів.

Таблиця 3.1.

"Міжнародні стандарти успішності: огляд топ-країн за результатами PISA 2022 р."

Місце	Країна	Бал екзамену PISA
1.	Singapore	559,7
2.	Macao (China)	535,0
3.	Chinese Taipei	533,0
4.	Japan	533,0
5.	Korea	523,3

Джерело: сформовано автором за матеріалами [16].

PISA (Programme for International Student Assessment, Програма міжнародного оцінювання учнів) – міжнародне дослідження якості освіти, яке започаткувала у 1997 році та координує Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). PISA надає доказові дані про якість освіти, допомагаючи урядам країн світу змінювати освітні політики там, де це потрібно.

Дослідження PISA, яке відбувається кожні три роки, починаючи з 2000 року, охоплює участь 15-річних підлітків, оскільки в цьому віці більшість країн закінчують обов'язкову освіту. Базова кількість учасників дослідження складає близько 5000 осіб, залежно від потреб кожної країни. PISA не перевіряє, чи засвоїли учні матеріал освітньої програми, а оцінює їх здатність використовувати знання, уміння та навички в реальному житті, зокрема читати, розв'язувати математичні завдання та розуміти природничо-науковий матеріал. Кожне дослідження PISA має провідну компетентність, яка досліджується глибше за інші: читацьку, математичну, або природничо-наукову. PISA також аналізує освітній контекст через контекстні опитувальники, що збирають фонові дані про учнів, вчителів, керівників закладів освіти та батьків, щоб вивчити фактори, що впливають на

навчання підлітків. Серед таких факторів відзначаються соціально-економічний статус, мотивація та задоволення від навчання, кваліфікація вчителів, зміст навчальних програм, обсяг часу, відведений на навчання, активна участь батьків у житті навчального закладу, загальні цінності особистості та інші аспекти [17].

Аналізуючи дані таблиці 3.1., можна побачити, що в рейтингу топ-5 країн за результатами PISA опинилися країни Азії, а перше місце займає Сінгапур.

Освіта в Сінгапурі визнана однією з найуспішніших у світі. У минулому році країна увійшла до топ-10 рейтингу найкращих освітніх систем у світі, а її система початкової освіти визнана найкращою. Основний принцип сінгапурського підходу до освіти вдало сформулював американський соціолог і футуролог Елвін Тоффлер, стверджуючи, що у XXI столітті неграмотністю є не тільки відсутність навичок читання і письма, але і невміння навчатися, забувати та переосмислювати вивчене.

На Світовому економічному форумі у Давосі у 2016 році були визначені ключові навички, які необхідно розвивати у XXI столітті. Багато освітніх систем у світі зараз базуються на цих критеріях, але вони адаптовані до національних потреб та умов. У Сінгапурі акцентують потребу в розвитку на:

- особистій та соціальній відповідальності;
- комунікативних навичках;
- міжособистісній та груповій взаємодії;
- творчості та допитливості;
- критичному та системному мисленні;
- виявленні проблем та їх вирішенні;
- інформаційних навичках та медіа грамотності.

Вимоги до вчителів змінюються, оскільки учні тепер активно залучаються до процесу навчання, а не лише споживають інформацію. Роль вчителя полягає у тому, щоб стимулювати інтерес учнів до навчання та підтримувати їх у цьому. Розвиток технологій відкриває нові можливості для учнів, і вчителі повинні показати, як користуватися цими можливостями для власного і загального добробуту. У Сінгапурі використання технологій в освіті є нормою, оскільки країна відома своєю високою технологічною розвинутістю. Школи використовують

цифрові навчальні програми, які допомагають учням співпрацювати, розробляти проекти та вирішувати реальні проблеми. Для цього було придбано 100 000 мікрокомп'ютерів micro:bit від Microsoft. Ці невеликі пристрої дозволяють 11-річним дітям вчитися програмувати самостійно і зацікавлюють їх у науці на все життя. Наприклад, школярами було продемонстровано роботу комп'ютера micro:bit. Пристрій навчає дітей програмувати ситуацію на перехресті, розуміти, коли і чому вмикається червоне або зелене світло, як забезпечити на дорозі безпеку пішоходів та водіїв.

Крім того, у Сінгапурі акцентується на STEM-проектах, які практично пояснюють складні природні явища дітям. Ці проекти також ставлять перед собою завдання привернути увагу дівчат до програмування та технічних спеціальностей.

У школах також застосовують окуляри віртуальної реальності Microsoft HoloLens, які дозволяють взаємодіяти з голограмами. Віртуальна реальність надає можливість дітям бачити інтерактивні візуалізації природних явищ, хімічних реакцій та інших складних концепцій, що допомагає зрозуміти матеріал більш ефективно і захопливо.

В Сінгапурі підтримують принцип навчання протягом усього життя. Під час уроку вчителі стимулюють інтерес учнів до освіти та навчають їх навичкам самонавчання. Це сприяє постійному розвитку навчальних здібностей поза межами школи. У Сінгапурі активно підтримується ідея навчання протягом усього життя та перепідготовки. З 2012 року 100 000 працівників в країні змінили кваліфікацію.

Ентоні Кук, головний юрисконсульт Microsoft в Азії, зазначив, що професії, які існують сьогодні, на 65% стануть застарілими для дітей, що навчаються в початковій школі.

У Сінгапурі немає природних ресурсів, тому великий акцент робиться на розвиток людського капіталу, вважаючи його основним. Програма Skills Future допомагає кожному громадянину розширити свої навички шляхом тренінгів, надання фінансової підтримки для навчання та інших заходів. Мета програми - розкрити потенціал сінгапурців та навчити їх брати відповідальність за свій розвиток. Для цього надаються онлайн-ресурси для школярів і студентів, а також

фінансова підтримка для перепідготовки фахівців старше 25 років. Цей підхід дозволяє Сінгапуру залишатися одним із світових лідерів за рівнем розвитку людського потенціалу. Треба наголосити на тому, що незважаючи на відсутність значних природних ресурсів, Сінгапур став однією з найсильніших і найпотужніших економік завдяки акценту на технологічний прогрес та інвестиції в людський капітал. Країна активно розвиває концепцію постійної освіти та перекваліфікації, що дозволяє громадянам адаптуватися до швидкозмінних умов ринку праці і залишатися конкурентоспроможними. Технології інтегруються в різні сфери освіти та роботи, що сприяє підвищенню продуктивності та якості життя.

Зміцнення вміння вчитися протягом усього життя є ключовим завданням для України в сучасному світі. Перекваліфікація та навчання на нових курсах дозволять зберігати конкурентоспроможність на ринку праці. Крім того, країні необхідно активно впроваджувати технологічні інновації в освітній процес для підвищення ефективності навчання. Низький рівень англійської мови у більшості населення ускладнює доступ до світової освітньої інформації. Освітній сектор потребує постійного підвищення кваліфікації вчителів та впровадження новітніх педагогічних методик. Ефективне спілкування з батьками є важливим аспектом успішної освітньої політики. Партнерство з міжнародними організаціями та країнами дозволить обмінюватися досвідом та найкращими практиками. Створення сприятливих умов для саморозвитку та самовдосконалення освітніх працівників є важливим завданням. Інвестування в освіту має стратегічне значення для економічного та соціального розвитку країни. Розвиток освіти в Україні має бути спрямованим на підготовку конкурентоспроможного, креативного та інноваційного населення [18].

Зміцнення вміння вчитися протягом усього життя стає однією з ключових пріоритетних мет України в сучасному глобальному середовищі, оскільки необхідність в постійній перекваліфікації та отриманні нових знань є невід'ємною складовою успішного впровадження країни в міжнародному ринку праці. Крім того, активне впровадження технологічних інновацій у сферу освіти є важливою

стратегічною ініціативою для підвищення якості та ефективності навчального процесу, оскільки це дозволить створити сприятливі умови для навчання, адаптовані до сучасних вимог. Низький рівень знання англійської мови у більшості населення ставить під загрозу доступ до світових освітніх ресурсів та можливостей, що вимагає вдосконалення мовної підготовки і підтримки у вивченні іноземної мови. Постійне підвищення кваліфікації педагогічного корпусу та впровадження сучасних педагогічних методик є важливими завданнями для сучасної освітньої системи, що дозволить забезпечити якісну підготовку молодого покоління до викликів майбутнього.

Державно-приватне партнерство може стати ефективним інструментом для України у подоланні труднощів з обмеженістю в технологіях та інноваціях в галузі середньої освіти. По-перше, такий підхід дозволить залучити приватні інвестиції для модернізації освітньої інфраструктури та закупівлі сучасного обладнання, що сприятиме збагаченню навчального процесу новими технологіями. По-друге, державно-приватне партнерство може забезпечити доступ до експертної та інноваційної кадрової бази, що допоможе у впровадженні нових методик навчання та використанні сучасних технологій у педагогічній практиці. По-третє, співпраця з приватним сектором може сприяти розробці та впровадженню інноваційних програм та проектів, спрямованих на підвищення якості освіти та розвиток ключових компетенцій учнів. У загальному, державно-приватне партнерство може сприяти підвищенню ефективності освітньої системи, створенню стимулюючого середовища для інновацій та розвитку технологій, а також покращенню якості навчання та підготовки майбутнього кадрового потенціалу країни.

Отже, приватні компанії можуть інвестувати в будівництво та модернізацію шкіл, постачати сучасні технології, програмне забезпечення та інші ресурси для покращення навчального процесу, також, вони можуть забезпечити фінансування для програм професійного розвитку вчителів, тренінгів та ресурсів для підвищення їх кваліфікації та співпрацювати з урядом у розробці та впровадженні інноваційних освітніх програм, що відповідають потребам сучасного суспільства.

На другому місці опинилася країна Макао, шкільна освіта якої складається з мережі безкоштовних державних шкіл і субсидованих приватних. Кожен вихованець дитячого садка та учень початкової і середньої школи отримує підтримку для придбання канцелярських товарів. Крім цього, для старшокласників організовуються літні курси, семінари з розвитку кар'єри та візити до вищих навчальних закладів Макао з метою планування їхньої подальшої освіти. Управління освіти та молодіжної політики організовує обміни між учнями та викладачами з Макао, Португалії і Малайзії. Молоді люди мають доступ до платформи, де вони можуть висловлювати свої думки та побажання з питань політики. Регулярно проводяться комунікаційні заходи між урядом та молоддю, щоб забезпечити можливість молоді висловити свою думку, отримати підтримку та винагороди за активну участь, такі як волонтерство або лідерські ініціативи.

Крім того, в Макао, подібно Сінгапуру, систематично проводяться професійні підвищення кваліфікації для педагогічних кадрів, а також надаються державні субвенції на ці цілі. Там також спостерігається тенденція до навчання протягом усього життя, що сприяє постійному професійному розвитку та адаптації до змін у сучасному освітньому середовищі [19].

Можна зробити висновок, що від Сінгапуру та Макао Україна може взяти низку важливих елементів для подальшого вдосконалення своєї освітньої системи. Зокрема, варто взяти на увагу їхні підходи до підвищення кваліфікації вчителів та педагогічного керівництва, розвитку інноваційних методик навчання, сприянню креативності та критичному мисленню учнів, а також постійному навчанню на протязі життя. Крім того, варто вивчити досвід Сінгапуру та Макао у впровадженні програм підтримки студентів та молоді в їхньому професійному розвитку, включаючи стажування, менторство та стипендіальну підтримку. Такі практики можуть сприяти підготовці конкурентоспроможної та гнучкої робочої сили, яка відповідає потребам сучасного ринку праці.

Окрім необхідності активної роботи над створенням комплексного підходу до формування оптимальної мережі шкіл середньої освіти, Міністерство фінансів наголосило на таких проблемах, які аналізував автор у другому розділі даної

роботи. Зокрема, йдеться про диспропорції у наповненості класів учнями у різних регіонах та раціональне використання залишків коштів освітньої субвенції, а не постійне їх накопичення на рахунках місцевих бюджетів.

Диспропорції у наповненості класів є суттєвою проблемою, яка потребує вирішення на державному рівні. У деяких регіонах класи переповнені, що негативно впливає на якість освіти, тоді як в інших регіонах класи залишаються напівпорожніми, що призводить до неефективного використання ресурсів. Така нерівномірність вказує на необхідність проведення ретельного аналізу і реорганізації шкільної мережі з метою забезпечення більш рівномірного розподілу учнів та оптимального використання вчительського потенціалу.

Раціональне використання залишків коштів освітньої субвенції також є важливим аспектом ефективного фінансового управління. Накопичення значних залишків на рахунках місцевих бюджетів свідчить про недоліки у плануванні та розподілі фінансових ресурсів. Замість того, щоб кошти залишалися невикористаними, їх можна було б спрямувати на модернізацію навчальних закладів, підвищення кваліфікації вчителів або розвиток інноваційних освітніх програм, а для вирішення цієї проблеми треба залучати громадські організації та батьків до моніторингу витрат та підвищувати прозорість та відкритість управління коштами.

Таким чином, для забезпечення високої якості освіти необхідно не тільки оптимізувати мережу шкіл, але й забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів. Це передбачає не лише уникнення накопичення коштів, але й їх цілеспрямоване та своєчасне використання на пріоритетні освітні потреби. Лише за таких умов можна очікувати на підвищення рівня освіти та більш раціональне використання державних ресурсів.

Враховуючи вищесказане, для ефективного фінансування середньої освіти, враховуючи проблеми диспропорції у наповнюваності класів у різних регіонах, значну кількість залишків та їх постійне накопичення на рахунках місцевих бюджетів, а також успішний досвід Сінгапуру і Макао, автором запропоновано такі заходи:

1. Впровадження державно-приватного партнерства (ДПП): Залучення приватного сектора до фінансування освітніх проєктів дозволить не лише збільшити обсяг інвестицій, але й запровадити інноваційні технології в навчальний процес. ДПП можуть включати співфінансування будівництва та модернізації шкіл, створення технологічно обладнаних класів і лабораторій.

2. Розподіл фінансування на основі потреб регіонів: Необхідно вдосконалити механізми розподілу бюджетних коштів, враховуючи реальні потреби регіонів і рівень наповнюваності класів. Це дозволить ефективніше використовувати наявні ресурси та зменшити диспропорції.

3. Використання залишків коштів: Ввести нормативи щодо обов'язкового використання залишків бюджетних коштів протягом наступного бюджетного року. Це запобігатиме їх накопиченню і сприятиме більш раціональному використанню фінансів.

4. Інтеграція сучасних технологій: Активне впровадження ІТ-технологій у навчальний процес, включаючи електронні підручники, платформи для дистанційного навчання, а також системи для оцінки та моніторингу навчальних досягнень учнів.

5. Підвищення кваліфікації педагогів: Регулярне навчання та перепідготовка вчителів з використанням найкращих світових практик і сучасних педагогічних метрик. Це сприятиме підвищенню якості освіти і адаптації до нових викликів.

6. Моніторинг і оцінка ефективності фінансування: Запровадження системи регулярного моніторингу та оцінки ефективності використання бюджетних коштів.

Запропоновані заходи, спрямовані на вдосконалення механізмів фінансування середньої освіти, мають потенціал значно підвищити ефективність використання бюджетних коштів, забезпечити рівномірний розподіл ресурсів та впровадити сучасні технології в навчальний процес. Завдяки державно-приватному партнерству, інтеграції інновацій та підвищенню кваліфікації педагогів, можна створити освітню систему, що відповідає найвищим міжнародним стандартам.

Такий підхід не лише вирішить наявні проблеми, але й закладе міцний фундамент для сталого розвитку української освіти в майбутньому.

Крім того, важливо проводити систематичну роботу з інформування дітей та їхніх батьків про значення та цінність середньої освіти. Пояснення її ролі у формуванні майбутнього, можливостей, які вона відкриває, та її впливу на особистісний і професійний розвиток сприятиме підвищенню зацікавленості в навчанні. Через кампанії з підвищення обізнаності, залучення громадськості та активну участь освітніх установ у цьому процесі, можна забезпечити, щоб кожен учень та його родина розуміли важливість якісної освіти.

Впровадження цих заходів дозволить не лише оптимізувати фінансові потоки, але й забезпечити справедливий доступ до якісної освіти для всіх учнів незалежно від їхнього місця проживання. Інноваційний підхід до управління освітніми ресурсами сприятиме усуненню регіональних диспропорцій та підвищенню рівня навчання в усіх школах країни.

Врахування міжнародного досвіду, зокрема Сінгапуру та Макао, у поєднанні з унікальними національними потребами, створює можливість для формування системи освіти, яка буде гнучкою, адаптивною та здатною швидко реагувати на виклики сучасного світу. Регулярний моніторинг і оцінка ефективності впроваджених заходів забезпечать постійне вдосконалення процесів фінансування та управління.

Таким чином, комплексний підхід до реформування фінансування середньої освіти, що базується на раціональному використанні ресурсів, інноваціях та міжнародному досвіді, стане запорукою успішного майбутнього української освітньої системи, яка зможе гідно конкурувати на світовій арені.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження було досягнуто наступних результатів:

1. Досліджено концептуальні підходи до розуміння поняття «видатки», які включають не лише обсяг фінансових ресурсів, що виділяються на середню освіту, але й їхню структуру та ефективність використання. Видатки розглядаються як ключовий інструмент розвитку освітньої системи, який визначає можливості і якість надання освітніх послуг, встановлено, що видатки – це гроші, які держава витрачає на вирішення потреб країни. Це означає переміщення коштів для розподілу в різні галузі економіки. У відмінність від комерційних підприємств, де витрати часто пов'язані з обміном на еквіваленти, видатки уряду спрямовані на задоволення загальних потреб суспільства. Вони розглядаються як засіб розподілу державних ресурсів. Економісти аналізують видатки як кошти, які уряд витрачає на свою господарську діяльність, щоб забезпечити функціонування країни. Видатки допомагають у перерозподілі національного доходу та забезпеченні стабільності економіки. Це також ключовий інструмент для визначення результатів фінансового планування та розгляду внутрішніх резервів для подальшого розвитку. Вони є фундаментальною частиною бюджетного процесу, в якому гроші використовуються для соціальних, економічних та інфраструктурних потреб. Цей процес передбачає адаптацію до змінних умов та визначення пріоритетів у використанні коштів. Видатки допомагають регулювати економіку, стимулюючи певні галузі та допомагаючи забезпечити сталий розвиток.

2. Висвітлено поняття «видатки» як інструмент розвитку середньої освіти. У роботі було проведено аналіз видатків бюджету на середню освіту в Україні в порівнянні з міжнародним досвідом, що виявив значні фінансові диспропорції та нерівноваги. Зокрема, в Україні витрати на середню освіту вдвічі менші, ніж у розвинених країнах. Особливо виражене хронічне недофінансування великих міських шкіл, тоді як обмежені ресурси здебільшого спрямовуються на фінансування малокомплектних сільських шкіл. Основним фактором, що

призводить до цієї нерівності, є низька наповнюваність класів у сільських районах. У селах стоять численні напівпорожні школи, які держава змушена фінансувати через принцип «якщо немає школи, то немає й села», а також через бажання політиків не втрачати підтримку сільського електорату.

Крім того, серйозною проблемою є те, що батьки, діти яких відвідують сільські школи, часто не вимагають змін у системі освіти для своїх дітей. Вони могли б виступити за створення однієї якісної школи замість численних пустих навчальних закладів, де вчителям доводиться вести декілька предметів. Така ситуація, коли один учитель викладає всі предмети, є абсолютно неприйнятною з точки зору якості освіти.

Окрім «вічних проблем», в Україну прийшла ще одна глобальна загроза – військова агресія з боку Росії. Це значно вплинуло на школярів, вимагаючи великих зусиль для забезпечення їхньої безпеки та нормального функціонування шкіл. Ця складна обстановка вимагає від українського суспільства та влади неабияких зусиль для подолання труднощів і підтримки освітніх ініціатив у важкий період. Наслідки війни, такі як економічний тиск, зруйнована інфраструктура та соціальні труднощі, також суттєво ускладнюють вирішення освітніх питань. Зокрема, велика кількість переселенців та дітей, які втратили дім через війну, потребують спеціального підходу та підтримки у системі освіти.

3. Досліджено організаційно-інституційне забезпечення фінансування видатків на середню освіту. Фінансування середньої освіти в Україні є комплексним процесом, що базується на залученні коштів з державного та місцевого рівнів. Державне фінансування забезпечується за рахунок освітніх субвенцій і спрямовується на різні аспекти освітнього процесу, включаючи зарплати педагогічних працівників, матеріально-технічне забезпечення шкіл та підтримку освітніх ініціатив. З іншого боку, місцеве фінансування відображає роль і відповідальність місцевих органів самоврядування у забезпеченні освітніх потреб своїх громад.

4. Проаналізовано тенденції розподілу видатків на середню освіту. Аналіз видатків на середню освіту в Україні, проведений автором у другому розділі, вказує

на те, що навіть попри військову агресію з боку Росії, рівень фінансування залишається в межах норми (7% від ВВП), зокрема завдяки міжнародній підтримці. Проте існує проблема в якості фінансування, а саме в ефективності використання коштів. Україна стикається з такими проблемами, як велика кількість залишків, диспропорції в наповнюваності класів учнями, що призводить до зайвих витрат державного бюджету, а також з невисокими результатами іспитів, таких як PISA і НМТ.

5. Виявлено та обґрунтовано вплив видатків бюджету на середню освіту. Аналіз показав, що кількість фінансування не завжди прямо пропорційна якості освіти, важлива саме ефективність використання коштів. Наприклад, Австрія витрачає 16 883 долари США на одного учня і отримує середній бал 486 за результатами PISA, тоді як Сінгапур витрачає 12 488 доларів США і посідає перше місце за результатами PISA. Кореляція між рівнем витрат і результатами тестів PISA становить -0,2664, що свідчить про відсутність прямого зв'язку між витратами та якістю навчання.

6. Оцінено ефективність використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів у сфері середньої освіти дозволила визначити важливі аспекти, що впливають на якість освітнього процесу. Зокрема, аналіз залишків бюджетних коштів показав, що неефективне планування та розподіл ресурсів можуть призводити до їх нецільового або недостатнього використання. Високий рівень залишків свідчить про необхідність підвищення фінансового контролю та коригування бюджетного процесу. Також було проаналізовано ще один важливий показник – середня наповнюваність класів. Зі зменшенням кількості учнів у класі збільшується розмір фінансування на одного учня. Іншими словами, чим менша наповнюваність класів, тим більше держава витрачає коштів на одного учня. Це може вказувати на неефективний розподіл державних ресурсів, оскільки при низькій наповнюваності класів держава переплачує за кожного окремого учня, що може призводити до зайвих витрат і нерівномірного використання бюджетних коштів

7. Сформовано заходи та пропозиції щодо вдосконалення ефективності фінансування видатків на середню освіту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Окрім запропонованих рішень, описаних автором у третьому розділі, таких як впровадження державно-приватного партнерства, використання залишків коштів, інтеграція сучасних технологій та моніторинг і оцінка ефективності фінансування, необхідно донести до суспільства, зокрема до дітей та їхніх батьків, важливість середньої освіти. Видатки на середню освіту є критичними, оскільки саме на цьому етапі формується фундаментальна база знань, необхідних для подальшого успіху в житті. Шкільна програма відіграє важливу роль у становленні особистості, вихованні громадянських якостей та розвитку критичного мислення. Безперечно, шкільна освіта є обов'язковою для всіх, вона створює рівні можливості для кожного громадянина України. Погана якість середньої освіти може призвести до негативних наслідків у всіх сферах суспільства, від зниження економічного розвитку до загрози громадському здоров'ю.

Держава повинна розуміти всю величезну важливість середньої освіти для себе ж, адже чим розумніше суспільство, тим воно буде приносити більше користі, коштів, важливих розробок та багато іншого. Інвестиції в якісну середню освіту є вкладом у майбутнє країни, що дозволить забезпечити стабільний економічний розвиток та підвищити рівень життя громадян.

Таким чином, крім впровадження сучасних фінансових моделей та практик, важливо створювати умови для підвищення свідомості серед громадян про важливість освіти. Інформаційні кампанії та освітні програми для батьків можуть значно сприяти підвищенню зацікавленості у навчанні дітей. Це забезпечить не лише фінансову підтримку, але й суспільне розуміння необхідності інвестування в майбутнє країни через якісну середню освіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 25.04.2024).

2. Пігош В.А. Видатки та витрати бюджетних установ: обліковий аспект. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2014. Вип. 11 (41). Ч. 2. С. 278-287 (дата звернення: 25.04.2024).

3. Економічний словник / уклад.: Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. К. : Кондор, 2007. 358 с. (дата звернення: 30.04.2024).

4. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 25.04.2024).

5. Освіту не можна ставити на паузу: дослідження Всесвітнього економічного форуму. *Освіторія Медіа*. URL : <https://osvitoria.media/experience/osvitu-ne-mozhna-stavyty-na-pauzu-doslidzhennya-vsesvitnogo-ekonomichnogo-forumu/?ssp=1&setlang=ru&cc=UA&safesearch=moderate> (дата звернення: 18.05.2024).

6. За даними Всесвітньої доповіді з освіти Інституту статистики ЮНЕСКО за 2007 рік. UNESCO Institute of Statistics. URL : <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/wei2007.pdf>. (date of access: 19.05.2024).

7. Familienbeihilfe. *Studieren.at - Dein Studienführer für Österreich*. URL : <https://www.studieren.at/studienfinanzierung/familienbeihilfe/#:~:text=Neben%20der%20Familienbeihilfe%20pro%20Kind> (date of access: 30.04.2024).

8. Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland 2019/2020. URL : <https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-dt-pdfs/bildungsfinanzierung.pdf> (date of access: 18.05.2024).

9. Finansowanie edukacji. Welcome to Eurydice. URL : <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/pl/national-education-systems/poland/finansowanie-edukacji> (date of access: 18.05.2024).

10. Фінансування закладів середньої освіти: шляхи вдосконалення. *Освіта.UA*. URL : <https://osvita.ua/school/reform/80571/> (дата звернення: 09.05.2024).

11. Особливості нарахування освітньої субвенції в умовах воєнного стану. *Центр інноваційної освіти. ПРО.СВІТ*. URL : <https://prosvitcenter.org/for-communities/osoblyvosti-narakhuvannia-osvitnoi-subventsii-v-umovakh-voiennoho-stanu/#:~:text=Освітня%20субвенція%20%20це%20один%20із,працівників%20закладів%20загальної%20середньої%20освіти> (дата звернення: 27.04.2024).

12. Стаття 13. Складові частини бюджету. *Factor*. URL : <https://i.factor.ua/ukr/law-52/section-283/article-36575/> (дата звернення: 29.02.2024).

13. Як фінансуються школи та як покращити систему їх фінансування. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. URL : <https://eo.gov.ua/yak-finansuiutsia-shkoly-ta-iak-pokrashchyty-systemu-ikh-finansuvannia/2021/06/24/> (дата звернення: 29.02.2024).

14. Стаття 103-2. Освітня субвенція Розділ IV. Міжбюджетні відносини (ст. 81–108) Бюджетний кодекс України. *Factor*. URL : <https://i.factor.ua/ukr/law-52/section-286/article-28665/> (дата звернення: 18.05.2024).

15. Про підготовку пропозицій до Бюджетної декларації на 2025–2027 роки : лист Мінфіну від 02.02.2024 № 04110-08-6/3302. *Бухгалтер бюджетної установи*. 2022. с. 25. (дата звернення: 28.04.2024).

16. PISA 2022 Worldwide Ranking - Average Score of Mathematics, Science and Reading. *FactsMaps*. URL : <https://factsmaps.com/pisa-2022-worldwide-ranking-average-score-of-mathematics-science-and-reading/> (date of access: 18.05.2024).

17. PISA. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/pisa> (дата звернення: 15.05.2024).

18. Тенденції освіти в Сінгапурі: у фокусі – компетентнісний підхід. *Нова українська школа*. Веб-ресурс НУШ. URL : <https://nus.org.ua/view/tendentsiyi-osvity-v-singapuri-u-fokusi-kompetentnisnyj-pidhid/> (дата звернення: 13.05.2024).

19. Освітня система Макао (Китай): чим вона особлива та ефективна? *Освіторія Медіа*. URL : <https://osvitoria.media/experience/pryvatni-shkoly-navchayut-bezkoshtovno-chym-osoblyva-systema-osvity-v-makao-kytaj/#:~:text=Шкільна%20система%20Макао%20складається%20з,Макао%2065%20пропонують%20безкоштовну%20освіту> (дата звернення: 14.05.2024).

20. Державна освітня субвенція для оплати праці педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. URL : <https://info.eo.gov.ua/derzhavne-finansuvannya-zakladiv-serednoyi-osvity-osvitnya-subvencziya/> (дата звернення: 14.05.2024).

21. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1088. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-п#Text> (дата звернення: 18.05.2024).

22. Держбюджет на 2023 рік і видатки на освіту: що зміниться - новини освіти. *Освіторія Медіа*. URL : <https://osvitoria.media/news/derdzhbyudzheta-na-2023-rik-i-vydatky-na-osvitu-shho-zminytsya/> (дата звернення: 24.04.2024).

23. Загальний та спеціальний фонди бюджету. *Pidru4niki*. URL : https://pidru4niki.com/1849051164500/finans/zagalniy_spetsialniy_fondi_byudzhetu (дата звернення: 10.04.2024).

24. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola#:~:text=Нова%20українська%20школа%20—%20це%20ключова,до%20якої%20приємно%20ходити%20учням> (дата звернення: 18.03.2024).

25. Зміни в розподілі освітньої субвенції на 2023: коментар освітнього омбудсмена. *Нова українська школа*. Веб-ресурс НУШ. URL : <https://nus.org.ua/news/zminy-v-rozpodili-osvitnoyi-subventsiyi-na-2023-komentar-osvitnogo-ombudsmena/> (дата звернення: 13.03.2024).

26. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012р. № 938. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text> (дата звернення: 14.05.2024).

27. Звідки і скільки: гроші місцевих бюджетів України. *Центр спільних дій*. URL : <https://centreua.org/mistsevi-byudzhety/zvidki-i-skilki-groshi-miscevih-byudzhativ-ukrayini/> (дата звернення: 14.04.2024).

28. Коефіцієнт кореляції. *LibreTexts*. URL : [https://ukrayinska.libretexts.org/Статистика/Вступна_статистика/Книга%3A_Інференційна_статистика_та_ймовірність_-_цілісний_підхід_\(Geraghty\)/03%3A_Описова_статистика/3.06%3A_Двоваріантні_дані/3.6.02%3A_Коефіцієнт_кореляції](https://ukrayinska.libretexts.org/Статистика/Вступна_статистика/Книга%3A_Інференційна_статистика_та_ймовірність_-_цілісний_підхід_(Geraghty)/03%3A_Описова_статистика/3.06%3A_Двоваріантні_дані/3.6.02%3A_Коефіцієнт_кореляції) (дата звернення: 07.05.2024).

29. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 : станом на 30 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-п#Text> (дата звернення: 10.04.2024).

30. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2024. *Мінфін*. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 21.05.2024).

31. Видатки. *Openbudget*. URL : <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table> (дата звернення: 22.05.2024).

32. Середня освіта в Україні. *Вокс Україна*. URL : <https://voxukraine.org/serednya-osvita-v-ukrayini> (дата звернення: 23.05.2024).

33. Освітні індикатори (дашборд). *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/osvitni-indikatori-dashbord> (дата звернення: 19.04.2024).

34. PISA. *OECD*. URL : <https://www.oecd.org/pisa/> (date of access: 22.04.2024).

35. *OECD iLibrary*. <https://www.oecd-ilibrary.org/> (date of access: 16.05.2024).

36. Результати ЗНО. *Освіта.UA*. URL : https://osvita.ua/test/rez_zno/ (дата звернення: 16.05.2024).

37. Рейтинг областей за результатами НМТ. *Освіта.UA*. URL : https://osvita.ua/school/rating/89944/#google_vignette (дата звернення: 20.02.2024).

38. Рейтинг областей за результатами НМТ. *Osvita.UA*. URL : <https://osvita.ua/school/rating/89944/> (дата звернення: 21.02.2024).

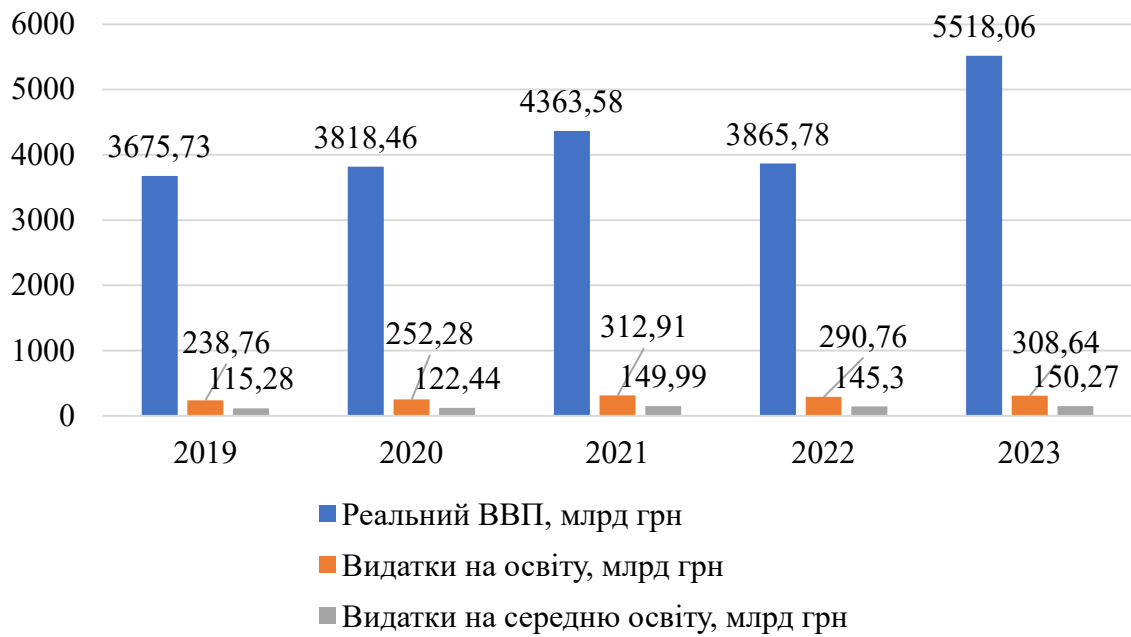
39. Аналіз узгодженості двох рядів даних. *Blacknick.info*. URL : <https://blacknick.info/index.php?subj=stat13> (дата звернення: 23.02.2024).

40. Коефіцієнт кореляції: використання, формули. *Finances.in.ua*. URL : <https://finances.in.ua/koeffitsient-koreliatsii-vykorystannia-formuly/> (дата звернення: 18.02.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Динаміка видатків на освіту Зведеного бюджету України в 2019-2023 рр.,
млрд. грн.



Додаток Б

Результати НМТ і розмір освітньої субвенції на одного учня в Україні за поділом на області, 2023 р.

Регіон	Шкіл	Учнів	Бал НМТ	Місце
Дніпропетровська обл.	457	11 765	139.12	15
Львівська обл.	491	11 675	145.44	1
Київська обл.	427	11 571	141.88	3
Одеська обл.	407	7 484	137.44	23
Рівненська обл.	323	6 807	140.4	8
Івано-Франківська обл.	312	6 666	139.77	11
Вінницька обл.	390	6 464	139.57	12
Полтавська обл.	332	6 325	139.91	10
Хмельницька обл.	313	6 110	139.35	14
Закарпатська обл.	298	5 824	136.32	24
Житомирська обл.	331	5 714	137.82	20
Волинська обл.	320	5 690	141.46	5
Донецька обл.	256	5 240	141.56	4
Черкаська обл.	311	5 045	138.71	17
Харківська обл.	320	5 026	138.95	16
Тернопільська обл.	264	4 702	139.43	13
Сумська обл.	243	4 030	140.84	6
Чернігівська обл.	239	3 854	138.36	18
Кіровоградська обл.	214	3 385	137.57	21
Чернівецька обл.	214	3 173	140.35	9
Миколаївська обл.	220	2 864	137.45	22
Запорізька обл.	174	2 355	140.5	7
Херсонська обл.	107	1 283	137.96	19
Луганська обл.	58	1 155	142.25	2

Додаток В

Розмір субвенції на одного учня і результат НМТ у 2023 році за областями по Україні

Область	Субвенція на одного учня, тис. грн	Результат НМТ 2023
Дніпропетровська	29,8	139,12
Львівська	28,3	145,44
Одеська	29,2	137,44
Харківська	29	138,95
Київська	26,4	141,88
Вінницька	30,7	139,57
Закарпатська	29,4	136,32
Івано-Франківська	31	139,77
Запорізька	31,8	140,5
Рівненська	29,1	140,4
Полтавська	32,1	139,91
Хмельницька	31,5	139,35
Волинська	30,2	141,46
Житомирська	31,2	137,82
Черкаська	32,3	138,71
Миколаївська	32,2	137,45
Тернопільська	30,9	139,43
Сумська	32,3	140,84
Чернігівська	28	138,36
Кіровоградська	31,8	137,57
Чернівецька	28	140,35
Донецька	27,5	141,56
Херсонська	31,1	137,96
Луганська	32,3	142,25

Лист Міністерства фінансів України щодо вдосконалення формули розподілу освітньої субвенції на 2025 рік.



МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
(Мінфін)

вул. М. Грушевського 12/2 м. Київ 01008 тел. (044) 206-59-47, факс 425-90-26
e-mail: inform@minfin.gov.ua код ЄДРПОУ 00013480

від _____ 20 ____ р. № _____ На № _____ від _____ 20 ____ р.

Кабінет Міністрів України

Про удосконалення формули розподілу освітньої субвенції на 2025 рік

Міністерство фінансів України інформує, що відповідно до статті 103³ Бюджетного кодексу України розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами здійснюється на основі формули, яка розробляється Міністерством освіти і науки України та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Формулу розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами затверджено і оснований Кабінетом Міністрів України від 27.12.2017 № 1088 (далі - *формула*), що враховує розрахункову кількість ставок педагогічних працівників, обчислену на підставі навчального навантаження, розрахункову наповнюваність класів і навчальних планів, а також нормативну (розрахункову) заробітну плату педагогічних працівників.

Слід заголосити, що до повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України показник розрахункової наповнюваності класів (далі – гНК) на 2022 рік було визначено для кожної територіальної громади із застосуванням показника щільності учнів і відсотка населення, що проживає у сільській місцевості.

У 2023–2024 р.ках для бюджетів територіальних громад РНК не змінився

Вважаємо, що у зв'язку із міграційними процесами здобувачів освіти, що призвели до диспропорцій в наповнюваності класів учнями у різних територіальних громадах, а також з метою уникнення надмірних дефіцитів чи надлишків освітньої субвенції для бюджетів окремих громад РНК, які застосовуються три роки поспіль, наразі є неактуальними і потребують суттєвого коригування, або перегляду ролі РНК у розподілі освітньої субвенції.

Також зазначасмо, що третій рік поспіль в умовах воєнного стану в Україні фінансування пост. соціальних видатків здійснюється за рахунок коштів міжнародних донорів.



ДОКУМЕНТ СЕРИЈА М-Ф-А-СКОД

Cas 46 17 3FAA57835581C001040000007D02C0013418C00

1. Study 4: Cognitive Power Relationships

1. 06.2023 15:15:12 до 20.06.2023 15:15:12

Міністерство фінансів України

$$H^0pS = a)KKc = R3O$$

03030-06-8/13453, 05-04-2024

Відшкодування заробітної плати з нарахуваннями педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти здійснює Світовий банк у рамках реалізації Проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення спроможностей до стійкого державного управління в Україні» (PEACE in Ukraine), а міжнародні аудиторські компанії здійснюють ретельні перевірки на рівні закладів освіти достовірності поданих даних для відшкодування видатків бюджету (освітньої субвенції).

Тому Мінфін неодноразово наголошував на тому, що видатки на оплату праці педагогічних працівників має бути сплановано та здійснено оптимально ефективно з урахуванням реальної (об'єктивної) потреби і оптимальної спроможної мережі шкіл у межах фінансових можливостей державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану в Україні.

Слід зазначити, що, за інформацією обласних державних (військових) адміністрацій і міста Києва, фактично зайняті ставки педагогічних працівників шкіл у 2024 році становлять 466,4 тис. ставок. Середня заробітна плата педагогічного працівника у школі за рахунок коштів освітньої субвенції становить 14 263,5 грн на місяць.

У формулі на 2024 рік розрахункова чисельність педагогічних працівників шкіл становить 389,8 тис. ставок. Розрахункова заробітна плата вчителя у школі становить 16 921 грн на місяць.

Тобто на сьогодні фактична заробітна плата педагогічного працівника у школі значно менша розрахункової заробітної плати (-2 657,5 гривень).

За інформацією обласних військових адміністрацій, на початок навчального 2023/2024 року з 901 комунального закладу освіти, переміщеного з тимчасово окупованих територій, 508 закладів не функціонують, а отже, не здійснюють освітній процес, у яких 4,3 тис. працівників знаходяться на простой і отримують заробітну плату.

Для оплати простою в освітній субвенції протягом 2023–2024 років враховано видатки в обсязі близько 1 млрд грн, зокрема у 2023 році спрямовано 428,5 млн грн для оплати простою 5 758 педагогічних працівників Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Харківської та Херсонської областей, у 2024 році – 547,9 млн грн для оплати простою 4 280 педагогічних працівників Донецької, Запорізької, Луганської, Харківської та Херсонської областей.

Проблеми щодо нарахування і виплати заробітної плати педагогічним працівникам в умовах простою, а також пропозиції щодо вирішення цих питань для досягнення ефективного використання коштів освітньої субвенції Мінфін надавав МОН листом від 06.03.2024 № 07010-07-5/6646.

Також повідомляємо, що, починаючи з 2022 року, в умовах повномасштабної війни в Україні відбулися значні міграційні процеси, наслідком яких є переміщення великої кількості дітей і педагогічних працівників як у межах держави, так і за кордон, які також мають вплив на ефективність розподілу і витрачання коштів освітньої субвенції.

За оперативними даними МОН, станом на 15.02.2024 продовжують перебувати за кордоном 7 153 педагогічних працівники закладів загальної середньої освіти і майже 311 тис. учнів.

Із загальної кількості учнів у 2023/2024 навчальному році (3,7 млн осіб) за дистанційною формою навчання навчаються 0,8 млн осіб (21,6 %), змішаною формою навчання – 0,3 млн осіб (8,1 %), за очною формою – 2,6 млн осіб.

З метою підготовки проекту Бюджетної декларації на 2025–2027 роки з метою підвищення якості надання освітніх послуг Мінін запропонував МОН удосконалити розподіл освітньої субвенції, зокрема переглянути умови оплати праці педагогічних працівників шкіл з урахуванням міграційних процесів учнів і вчителів, перебігу освітнього процесу (очна, дистанційна, сімейна, змішана форми навчання, навчання із-за кордону), диспропорцій у наповнюваності класів учнями у різних регіонах тощо (лист Мініну від 02.02.2024 № 04110-08-6/3302).

Водночас зазначаємо, що у законодавстві про освіту термін «змішана» форма навчання не застосовується. Таке формулювання не визначає конкретного (граничного) обсягу навчальних годин за дистанційною й очною формами навчання, що призводить до неефективного розрахунку і використання коштів освітньої субвенції. Наприклад, така форма може застосовуватися у школах у випадках частих (довготривалих) повітряних тривог, відсутності укриття у закладі загальної середньої освіти, шкільного автобуса тощо.

Тому вважаємо, що у формулі для «змішаної» форми навчання має застосовуватися чітко визначений поділ на години очного і дистанційного навчання.

Отже, з метою ефективного розподілу і використання коштів освітньої субвенції в умовах воєнного стану в Україні Мінін неодноразово наголошував МОН про необхідність:

- розробки комплексного бачення щодо підходів до розподілу і визначення потреби в обсягах освітньої субвенції з урахуванням трансформації умов оплати праці педагогічних працівників шкіл з огляду на вплив міграційних процесів учнів і вчителів, перебіг освітнього процесу (очна, дистанційна, сімейна, змішана форми навчання, навчання із-за кордону), диспропорції у наповнюваності класів учнями у різних регіонах;
- посилення роботи з розробки комплексного підходу формування оптимальної і спроможної мережі закладів загальної середньої освіти, розробки критеріїв та індикаторів до плану її формування з урахуванням кращих міжнародних практик, актуальних для наших реалій;
- перегляду підходів спрямування коштів освітньої субвенції на простій педагогічним працівникам. У межах трансформації системи оплати праці педагогічних працівників вивільнені кошти освітньої субвенції можна буде перерозподілити і спрямувати їх на оплату праці саме тих працівників, які,

незважаючи на складні обставини в умовах воєнного стану в Україні, продовжують здійснювати свою професійну діяльність і забезпечують освітній процес у закладах загальної середньої освіти.

- ефективного розподілу коштів освітньої субвенції на приватні школи (на 2024 рік видатки освітньої субвенції на приватні школи порівняно з 2023 роком зросли на 203,5 млн грн, або на 27 %), здійснення ґрунтовного аналізу причин невикористання / використання не у повному обсязі коштів освітньої субвенції приватними школами, запровадження дієвих механізмів контролю для виявлення неефективних видатків, проведення постійної роботи з управліннями освіти щодо посилення відповідальності в управлінні коштами освітньої субвенції, здійснення заходів щодо ефективного використання коштів освітньої субвенції приватними школами;

- раціонального використання залишків коштів освітньої субвенції, а не постійного їх накопичення на рахунках місцевих бюджетів тощо.

Вважаємо, що всі вищезазначені недоліки розподілу й управління коштами освітньої субвенції і є причинами застосування понижувальних коефіцієнтів (у 2023 році – 0,90, у 2024 році – 0,89), що призводять до незабезпеченості коштів субвенції на виплату заробітної плати педагогічним працівникам шкіл в окремих територіальних громадах і відповідно до невдоволення у педагогічних спільнотах.

Водночас довідково інформуємо, як стало відомо з відкритих джерел, місцева влада, розподіляючи між школами освітню субвенцію, частину коштів залишає не розподіленими, що створює певний «запас» (залишок), який наступного року можна буде конвертувати в оновлення матеріально-технічної бази закладу освіти, наприклад на придбання комп'ютерного, мультимедійного або іншого обладнання тощо.

Зазначене призводить з одного боку до накопичення залишків, що може свідчити про зайвий ресурс освітньої субвенції, а з іншого – до утворення штучного дефіциту у видатках освітньої субвенції для виплати заробітної плати.

Вважаємо, що залишки коштів освітньої субвенції не мають накопичуватися (станом на 01.02.2024 залишки коштів за загальним фондом становили 2,3 млрд грн), а повинні ефективно працювати на підтримку освіти, забезпечення якісного і безпечного освітнього процесу та насамперед на виплату заробітної плати вчителям, чим стимулювати педагогів до постійного підвищення кваліфікації та частково компенсувати їх затрати на адаптацію освітнього процесу до воєнного стану.

Оскільки у середньостроковій перспективі ресурси держави і надалі буде спрямовано на посилення обороноздатності, відновлення територіальної цілісності України, а також відбудову регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, з огляду на те, що в поточній ситуації можливості щодо збільшення ресурсної частини бюджету суттєво обмежено,

вважаємо, що МОН має розробити комплексні зміни до формули з урахуванням раніше надісланих пропозицій Мінфіну.

З огляду на зазначене, просимо доручити Міністерству освіти і науки України забезпечити роботу щодо вдосконалення формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами на 2025 рік з урахуванням перегляду показника розрахункової наповнюваності класів, перебігу освітнього процесу, унормування механізму оплати простою педагогічних працівників, удосконалення розрахунку субвенції на приватні школи, наявних міграційних процесів і створення оптимальної мережі шкіл тощо.

Заступник Міністра

Роман СРМОЛИЧЕВ

Додаток Г

Розподіл освітніх субвенцій між територіальними громадами Одеської області у 2023 році та їх питома вага у загальному фінансуванні.

Територія	Видатки (ЗФ)	Видатки (СФ)	Залишок на рахунках бюджетів (ЗФ)	Залишок на рахунках бюджетів (СФ)	Всього фінансування	питома вага
Одеська область	304 614 549,02	3 189 362,87	35 602 082,94	187 411 022,76	530 817 017,59	
Всього:	5 589 064 606,44	20 085 716,23	69 719 493,56	192 161 483,77	5 871 031 300,00	
Контроль:					530 817 017,59	
Одеська міська ТГ	1 673 825 228,02	3 385 014,00	0,00	0,00	1 677 210 242,02	28,57%
Ізмаїльська міська ТГ	149 997 749,78	423 954,70	476 178,22	12 497,30	150 910 380,00	2,57%
Саф'янівська сільська ТГ	128 133 779,60	410 561,10	1 557 166,40	6 503,90	130 108 011,00	2,22%
Чорноморська міська ТГ	128 964 101,01	389 268,00	245 454,99	0,00	129 598 824,00	2,21%
Білгород- Дністровська міська ТГ	96 663 877,64	0,00	771 568,36	241 818,00	97 677 264,00	1,66%
Роздільнянська міська ТГ	92 618 300,00	341 572,50	0,00	0,00	92 959 872,50	1,58%
Балтська міська ТГ	88 546 104,50	2 268 149,80	13,97	272 077,20	91 086 345,47	1,55%
Ренійська міська ТГ	88 418 271,73	295 737,00	738 048,27	0,00	89 452 057,00	1,52%
Подільська міська ТГ	83 441 332,80	271 308,00	1 403 059,76	0,00	85 115 700,56	1,45%
Кілійська міська ТГ	79 088 391,20	303 320,00	0,00	0,00	79 391 711,20	1,35%
Арцизька міська ТГ	73 608 250,69	257 125,12	16 314,91	0,00	73 881 690,72	1,26%
Татарбунарська міська ТГ	73 372 898,72	0,00	179 011,28	242 656,00	73 794 566,00	1,26%
Любашівська селищна ТГ	70 547 389,58	230 715,00	0,00	0,00	70 778 104,58	1,21%
Біляївська міська ТГ	70 466 300,00	179 100,00	0,00	2 892,00	70 648 292,00	1,20%
Окнянська селищна ТГ	69 249 917,81	209 636,00	2,12	0,00	69 459 555,93	1,18%
Южненська міська ТГ	64 778 317,86	176 940,00	290 222,14	0,00	65 245 480,00	1,11%
Куяльницька сільська ТГ	64 387 435,73	219 907,00	598 264,27	0,00	65 205 607,00	1,11%
Кодимська міська ТГ	63 293 525,08	59 293,00	117 589,43	175 780,00	63 646 187,51	1,08%
Саратська селищна ТГ	61 946 652,09	181 991,30	224 397,91	0,70	62 353 042,00	1,06%
Старокозацька сільська ТГ	61 581 240,57	189 575,00	286 759,43	0,00	62 057 575,00	1,06%
Тарутинська селищна ТГ	55 318 659,85	187 175,00	290 880,15	2 400,00	55 799 115,00	0,95%

Березівська міська ТГ	54 948 644,84	212 186,00	177 095,16	138,00	55 338 064,00	0,94%
Нерубайська сільська ТГ	53 162 632,16	843 940,80	332 867,84	394 246,20	54 733 687,00	0,93%
Фонтанська сільська ТГ	51 983 667,68	135 819,00	296 712,32	23 424,00	52 439 623,00	0,89%
Великомихайлівська селищна ТГ	51 944 494,56	134 766,00	270 245,44	1 728,00	52 351 234,00	0,89%
Бородінська селищна ТГ	51 803 435,70	197 158,00	315 864,30	0,00	52 316 458,00	0,89%
Болградська міська ТГ	51 615 234,80	123 858,00	227 515,20	0,00	51 966 608,00	0,89%
Шабівська сільська ТГ	50 624 083,07	923 137,20	2 116,93	337 719,80	51 887 057,00	0,88%
Авангардівська селищна ТГ	51 061 034,39	159 240,00	12 357,61	0,00	51 232 632,00	0,87%
Ананівська міська ТГ	50 683 750,36	166 826,00	0,00	0,00	50 850 576,36	0,87%
Савранська селищна ТГ	50 375 611,80	189 575,00	38,20	0,00	50 565 225,00	0,86%
Великодолінська селищна ТГ	45 356 904,43	131 246,00	7 695,57	0,00	45 495 846,00	0,77%
Овідіопольська селищна ТГ	45 038 942,99	166 826,00	181 018,68	0,00	45 386 787,67	0,77%
Захарівська селищна ТГ	44 942 516,37	179 688,00	58 283,63	2 304,00	45 182 792,00	0,77%
Усатівська сільська ТГ	40 245 881,83	113 740,20	3 581 318,17	4,80	43 940 945,00	0,75%
Доброславська селищна ТГ	42 714 596,64	128 060,00	0,00	0,00	42 842 656,64	0,73%
Вигодянська сільська ТГ	38 518 737,91	53 011,89	3 436 492,09	69,11	42 008 311,00	0,72%
Маяківська сільська ТГ	39 891 307,45	90 993,00	1 497 912,55	3,00	41 480 216,00	0,71%
Великодальницька сільська ТГ	38 443 866,64	0,00	1 597 633,36	1 274 024,00	41 315 524,00	0,70%
Мологівська сільська ТГ	34 569 346,68	0,00	4 998 983,32	113 745,00	39 682 075,00	0,68%
Лиманська селищна ТГ	37 732 464,18	0,00	67 106,02	128 911,00	37 928 481,20	0,65%
Дальницька сільська ТГ	35 850 934,98	90 996,00	1 066 265,02	0,00	37 008 196,00	0,63%
Вилківська міська ТГ	36 256 067,50	128 761,00	181 572,50	0,00	36 566 401,00	0,62%
Дачненська сільська ТГ	34 986 499,63	0,00	0,37	53 920,00	35 040 420,00	0,60%
Визирська сільська ТГ	32 704 324,47	100 153,00	1 900 460,77	0,00	34 704 938,24	0,59%
Ширяївська селищна ТГ	31 894 872,60	113 745,00	345 627,40	0,00	32 354 245,00	0,55%
Коноплянська сільська ТГ	30 542 345,35	121 328,00	86 654,65	0,00	30 750 328,00	0,52%
Петропавлівська сільська ТГ	30 493 658,04	121 328,00	11 141,96	0,00	30 626 128,00	0,52%
Красносільська сільська ТГ	29 389 214,43	0,00	30 585,57	53 920,00	29 473 720,00	0,50%
Іванівська селищна ТГ	29 006 695,03	97 331,00	0,00	0,00	29 104 026,03	0,50%
Миколаївська селищна ТГ	27 841 708,25	92 954,00	88 472,78	5 625,00	28 028 760,03	0,48%
Городненська сільська ТГ	27 238 089,14	63 569,00	56 310,86	0,00	27 357 969,00	0,47%

Ясківська сільська ТГ	26 913 500,00	90 996,00	0,00	0,00	27 004 496,00	0,46%
Знам'янська сільська ТГ	26 541 804,06	90 996,00	308 895,94	0,00	26 941 696,00	0,46%
Василівська сільська ТГ	26 547 058,04	0,00	141,96	75 830,00	26 623 030,00	0,45%
Маразліївська сільська ТГ	23 964 794,37	82 213,00	576 905,63	1 200,00	24 625 113,00	0,42%
Суворовська селищна ТГ	23 526 400,00	90 996,00	0,00	0,00	23 617 396,00	0,40%
Зеленогірська селищна ТГ	22 452 500,00	75 830,00	0,00	0,00	22 528 330,00	0,38%
Новоборисівська сільська ТГ	21 740 557,04	75 830,00	469 542,96	0,00	22 285 930,00	0,38%
Плахтійвська сільська ТГ	22 073 764,31	75 830,00	15 535,69	0,00	22 165 130,00	0,38%
Успенівська сільська ТГ	22 020 600,00	75 830,00	0,00	0,00	22 096 430,00	0,38%
Затишанська селищна ТГ	21 362 239,30	68 247,00	140 760,70	0,00	21 571 247,00	0,37%
Степанівська сільська ТГ	20 510 777,60	75 830,00	444 322,40	0,00	21 030 930,00	0,36%
Кубейська сільська ТГ	20 960 800,00	68 247,00	0,00	0,00	21 029 047,00	0,36%
Курісовська сільська ТГ	19 582 232,12	60 664,00	967 767,88	0,00	20 610 664,00	0,35%
Раухівська селищна ТГ	20 499 700,00	90 996,00	0,00	0,00	20 590 696,00	0,35%
Таїровська селищна ТГ	19 155 085,87	54 550,00	78 714,13	1 119 723,00	20 408 073,00	0,35%
Теплодарська міська ТГ	19 662 344,27	75 830,00	189 755,73	0,00	19 927 930,00	0,34%
Павлівська сільська ТГ	18 919 300,00	45 460,00	0,00	0,00	18 964 760,00	0,32%
Андрієво-Іванівська сільська ТГ	18 708 326,67	60 594,55	137 873,33	0,00	18 906 794,55	0,32%
Кулевчанська сільська ТГ	18 462 400,00	60 664,00	0,00	0,00	18 523 064,00	0,32%
Сергіївська селищна ТГ	17 966 667,13	0,00	32,87	60 664,00	18 027 364,00	0,31%
Теплицька сільська ТГ	17 774 959,78	60 664,00	61 540,22	0,00	17 897 164,00	0,30%
Дивізійська сільська ТГ	17 344 731,38	0,00	214 368,62	60 664,00	17 619 764,00	0,30%
Великобузялицька сільська ТГ	16 801 858,45	67 054,00	70 041,55	1 193,00	16 940 147,00	0,29%
Старомаяківська сільська ТГ	16 383 155,80	59 896,00	182 844,20	768,00	16 626 664,00	0,28%
Лиманська сільська ТГ	14 956 033,67	45 498,00	156 366,33	0,00	15 157 898,00	0,26%
Новокальчевська сільська ТГ	14 882 800,00	0,00	0,00	53 081,00	14 935 881,00	0,25%
Великопосківська сільська ТГ	14 507 100,00	68 247,00	0,00	0,00	14 575 347,00	0,25%
Чорноморська селищна ТГ	14 235 600,00	52 251,20	0,00	0,00	14 287 851,20	0,24%
Розквітівська сільська ТГ	13 394 583,22	37 915,00	183 216,78	0,00	13 615 715,00	0,23%
Петровірівська сільська ТГ	13 179 303,70	44 822,00	255 196,30	0,00	13 479 322,00	0,23%
Цебриківська селищна ТГ	13 228 500,00	60 664,00	0,00	0,00	13 289 164,00	0,23%

Долинська сільська ТГ	12 320 400,68	37 316,00	529 099,32	599,00	12 887 415,00	0,22%
Піщанська сільська ТГ	11 743 000,00	30 332,00	0,00	0,00	11 773 332,00	0,20%
Тузлівська сільська ТГ	10 137 900,00	30 332,00	0,00	0,00	10 168 232,00	0,17%
Криничненська сільська ТГ	9 775 600,00	30 195,00	60 000,00	0,00	9 865 795,00	0,17%
Кароліно-Бугазька сільська ТГ	8 880 688,79	0,00	6 911,21	30 332,00	8 917 932,00	0,15%
Стрюківська сільська ТГ	7 767 503,56	22 738,00	1 044 296,44	0,00	8 834 538,00	0,15%
Слобідська селищна ТГ	8 363 799,45	37 915,00	0,55	0,00	8 401 715,00	0,14%
Чогодарівська сільська ТГ	7 092 400,00	30 332,00	0,00	0,00	7 122 732,00	0,12%

Додаток Д

Лист з рекомендаціями Міністерства фінансів України «Про удосконалення формули розподілу освітньої субвенції на 2025 рік».



ДЕРЖАВНА АУДИТОРСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ

04070, м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 4, тел. 485-17-76, факс 425-35-58
E-mail: post@dasu.gov.ua, код ЄДРПОУ № 40165856, ISO 9001:2015

№ _____ На № _____ від _____

Кабінет Міністрів України

Про інформування

Державна аудиторська служба України на виконання підпункту 3 пункту 2 протоколу засідання Координаційної ради з питань впровадження реформи у сфері освіти від 09 квітня 2019 року № 1 щодо здійснення контролю за використанням цільових коштів (субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам), які спрямовуються регіонам на розвиток освітнього середовища, повідомляє.

Останнім часом постійний контроль з боку Держаудитслужби та її міжрегіональних територіальних органів за використанням коштів субвенцій, наданих з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток освітнього середовища, підвищив фінансову дисципліну з боку керівників органів місцевого самоврядування та їхніх регіональних підрозділів у галузі освіти.

Поряд із цим порушення та недоліки під час використання згаданих субвенцій і далі існують в окремих регіонах.

Зокрема, відсутність з боку *Відділу освіти, культури, молоді та спорту Костянтинівської сільської ради* (Миколаївська область), *Відділу освіти Роменської міської ради* (Сумська область) і *Відділу освіти, молоді та спорту Тальнівської міської ради* (Черкаська область) заходів з оптимізації шкіль та/або класів з низькою наповнюваністю у класах до розрахунку чисельності учнів, встановленої Урядом, спричинила навантаження на бюджет і, відповідно, витрачання коштів освітньої субвенції на їхнє утримання на загальну суму 89,6 млн гривень.

Прорахунки в оплаті праці педагогічних працівників закладів освіти *Львівської міської ради*, а також *Коростенської міської ради* (Житомирська область), *Косівської міської ради* (Івано-Франківська область), *Соколівської сільської ради* (Кіровоградська область) призвели до зайвого використання коштів освітньої субвенції на суму 0,9 млн гривень.

Водночас внаслідок утримання працівників закладів освіти *Козятинської та Гайсинської міських рад* (Вінницька область), *Красноградської міської ради* (Харківська область), *Тальнівської міської ради* (Черкаська область), що мають

утримуватися за рахунок коштів місцевих бюджетів, зайво використано коштів освітньої субвенції на суму 1,6 млн гривень.

Неврахування *Львівською міською радою* вимог законодавства щодо сплати єдиного соціального внеску з фонду оплати праці працюючих педагогічних осіб з інвалідністю призвело до зайвого витрачання коштів освітньої субвенції на суму 0,1 млн гривень.

Не забезпечили ощадливості під час використання коштів освітньої субвенції та субвенції на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» у *Комунальній установі «Центр з обслуговування закладів та установ освіти Красноградської міської ради»* (Харківська область), а також до коштів освітньої субвенції у *Відділі освіти, культури, молоді та спорту Костянтинівської сільської ради* (Миколаївська область), допустивши завищення вартості робіт з капітального ремонту будівель на суму 0,3 млн гривень.

Не зважили органи управління освітою *Ківерцівської міської ради* (Волинська область), *Коростенської міської ради* (Житомирська область) та *Новоселицької, Вижницької міських рад* (Чернівецька область) на вимоги до сучасних меблів для початкових класів нової української школи, а *Чортківської міської ради* (Тернопільська область), *Тальнівської міської ради* (Черкаська область) – до засобів навчання та обладнання для учнів початкових класів, які навчаються за новими методиками відповідно до Концепції «Нова українська школа». Як наслідок, не за цільовим призначенням використано бюджетних коштів на суму 1,3 млн гривень.

Вислідок несвочасного прийняття управлінських рішень органом управління освітою *Костянтинівської сільської ради* (Миколаївська область) кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» на суму 0,1 млн грн, які виділені на проведення супервізії, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, закупівлю предметів та обладнання, залишились невикористаними.

Не дотримались органи управління освітою *Новоселицької, Вижницької міських рад* (Чернівецька область) вимог законодавства щодо оплати праці фахівців за проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з особливими освітніми потребами. Як наслідок, зайво використано коштів субвенції на суму 0,3 млн гривень.

Водночас органи управління освітою *Коростенської міської ради* (Житомирська область), *Новоселицької, Вижницької міських рад* (Чернівецька область) не зважили на перелік обладнання, затверджений Міністерством освіти і науки України для покращання навчального процесу дітей з особливими освітніми потребами, придбавши не передбачене затвердженням переліком обладнання на суму 0,1 млн гривень.

3

За результатами проведених у I кварталі 2024 року заходів державного фінансового контролю виявлено порушень та недоліків під час використання коштів, виділених з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток освітнього середовища, загалом на суму 94,3 млн грн, серед них порушень норм законодавства, що призвели до втрат – 4,0 млн грн. Вжитими заходами забезпечено усунення виявлених порушень на суму 3,9 млн гривень.

З метою недопущення надалі порушень під час використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток освітнього середовища та вжиття заходів щодо їхнього усунення Держаудитслужба про результати проведених ревізій та аудитів поінформувала органи місцевого самоврядування.